

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Igor Hrtko

Nepodmíněný trest odnětí svobody

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Jana Tlapák Navrátilová, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 11. 12. 2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 132 381 znaků včetně mezer.

Igor Hrtko

V Praze dne 11. 12. 2022

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucí mé diplomové práce, paní doc. JUDr. Janě Tlapák Navrátilové, Ph.D. za její čas, ochotu, vstřícnost a cenné rady při zpracování práce. Dále bych rád poděkoval své přítelkyni za její podporu při psaní této práce a během celého mého studia.

Obsah

Úvod	6
1. Teoretické základy nepodmíněného trestu odnětí svobody	8
1.1. Pojem trestu	8
1.1.1. Pojem nepodmíněného trestu odnětí svobody	8
1.2. Historický základ nepodmíněného trestu odnětí svobody	9
1.3. Teorie trestání a účel trestu	12
1.3.1. Teorie trestání	12
1.3.2. Účel trestu	13
1.3.3. Účel nepodmíněného trestu odnětí svobody	14
2. Právní úprava nepodmíněného trestu odnětí svobody	16
2.1. Mezinárodní právní úprava	16
2.1.1. Evropská právní úprava	17
2.2. Ústavní právní úprava	18
2.2.1. Ústava	19
2.2.2. Listina základních práv a svobod	20
2.3. Zákonná a podzákonná právní úprava	20
2.3.1. Trestní zákoník	20
2.3.2. Trestní řád	21
2.3.3. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody	22
2.3.4. Řád výkonu trestu odnětí svobody	22
3. Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho třídění	23
3.1. Obecné zásady ukládání trestů	23
3.2. Zásady ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody	24
3.3. Druhy nepodmíněného trestu odnětí svobody podle jeho délky	25
3.3.1. Krátkodobý trest odnětí svobody	26
3.3.2. Dlouhodobý trest odnětí svobody	27
3.3.3. Výjimečný trest	28
3.3.4. Statistika rozvržení trestů odnětí svobody podle délky jejich trvání	28
4. Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody	30
4.1. Místo výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody	30
4.1.1. Vnější diferenciacie věznic	31
4.1.2. Vnitřní diferenciacie věznic	33
4.1.3. Členění odsouzených podle vnější a vnitřní diferenciacie věznic	35

4.2. Orgány zabezpečující výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody	35
4.3. Průběh výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody	37
4.3.1. Nařízení výkonu trestu	37
4.3.2. Odklad výkonu trestu	38
4.3.3. Nástup do výkonu trestu	39
4.3.4. Přeražení odsouzeného	41
4.3.5. Přerušování výkonu trestu	42
4.3.6. Podmínečné propuštění a propuštění z výkonu trestu	42
4.4. Zacházení s odsouzenými	45
4.4.1. Program zacházení	45
4.4.2. Zaměstnávání odsouzených	46
4.4.3. Vzdělávání odsouzených	48
4.4.4. Práva odsouzených	49
4.4.5. Ochrana a omezení práv odsouzených	51
4.4.6. Povinnosti odsouzených	52
4.4.7. Kázeňské odměny a tresty	53
4.5. Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody pro specifické skupiny osob	53
4.5.1. Ženy a těhotné ženy	53
4.5.2. Mladiství	54
5. Vybrané problémy spojené s nepodmíněným trestem odnětí svobody	56
5.1. Přehlednost věznic	56
5.2. Recidiva osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody	58
Závěr	61
Seznam zkratk	63
Seznam použitých zdrojů	64
Abstrakt a klíčová slova v českém jazyce	70
Abstrakt a klíčová slova v anglickém jazyce	71

Úvod

Téma nepodmíněného trestu odnětí svobody je v oblasti trestního práva dlouhodobě diskutováno. V našem právním řádě představuje nepodmíněný trest odnětí svobody nejprísnejší zásah do práv a svobod člověka, má proto subsidiární povahu – měl by být ukládán pouze jako nejzazší prostředek trestání. Zároveň se ale jedná o trest univerzální, který lze uložit za každý trestný čin. Jak se ukazuje v praxi, soudy univerzality tohoto trestu využívají, jelikož trest odnětí svobody (ať už podmíněný nebo nepodmíněný) je u nás nejčastěji ukládaným trestem. Tato situace vede k debatám o problémech spojených s jeho výkonem, jako např. přeplněnost věznic nebo efektivita nápravy odsouzených osob. Problematika nepodmíněného trestu odnětí svobody je ve skutečnosti ještě mnohem širší než jenom zmíněné problémy. Cílem této diplomové práce je proto poskytnout ucelený obraz problematiky nepodmíněného trestu odnětí svobody, a to od jeho teoretických základů, skrze jeho výkon, až po vybrané problémy s ním spojené. Pomocí právních předpisů, statistických údajů a odborné literatury se snažím čtenáři poskytnout popis teoretických východisek tohoto trestu, podobu jeho výkonu a dále poukázat na zmíněná úskalí spojená s nepodmíněným trestem odnětí svobody a navrhnout jejich možná řešení. Jelikož je problematika nepodmíněného trestu odnětí svobody velice rozsáhlá, není možné podrobným způsobem popsat všechny její aspekty, v této práci se z tohoto důvodu chci zaměřit na základní informace u stěžejních oblastí nepodmíněného trestu odnětí svobody, aby si čtenář mohl udělat základní přehled o této problematice.

V první kapitole se věnuji teoretickým základům nepodmíněného trestu odnětí svobody, včetně vyložení pojmu nepodmíněného trestu odnětí svobody a stručně také jeho historii. Zvláštní pozornost chci věnovat teoriím trestání, ze kterých vychází účel trestu. V druhé kapitole popisují právní úpravu nepodmíněného trestu odnětí svobody, přičemž se převážně jedná o snahu o poskytnutí základního přehledu o tom, kde a jakým způsobem je právně upraven tento druh trestu, společně se stručným hodnocením stávající právní úpravy. Pozornost zaměřím nejen na vnitrostátní právní úpravu, ale také mezinárodní právní úpravě včetně evropské právní úpravy. V třetí kapitole se zaměřuji na ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody, a to především na zásady jeho ukládání. V další části této kapitoly se věnuji třídění nepodmíněného trestu odnětí svobody podle jeho délky a různým problémům spojeným s oběma druhy. Čtvrtá kapitola je obsahově nejdelší, jelikož se v ní komplexním způsobem věnuji výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Tato oblast mj. zahrnuje místo výkonu trestu, orgány činné během výkonu, průběh výkonu nebo zacházení s odsouzenými, včetně popsání jejich práv a povinností. Stručně

se také věnuji specifickým výkonům nepodmíněného trestu odnětí svobody u žen a mladistvých. V každé jednotlivé části této kapitoly se snažím poukázat na nedostatky ve výkonu trestu a navrhnout jejich řešení. V závěrečné páté kapitole se zabývám nejpalčivějšími problémy spojenými s nepodmíněným trestem odnětí svobody.

1. Teoretické základy nepodmíněného trestu odnětí svobody

Kvůli široké a obsáhlé problematice nepodmíněného trestu odnětí svobody (dále jen „NTOS“) je pro jeho lepší uchopení na začátku vhodné stručně zachytit jeho teoretické a historické základy. Proto se ve své úvodní kapitole zaměřím nejdříve na definování samotného pojmu NTOS, jeho historický vývoj a v závěru kapitoly na jeho účel.

1.1. Pojem trestu

Před definováním pojmu NTOS je nejdříve nutné vymezit pojem samotného trestu. Pod pojmem trest rozumíme zákonem stanovený právní následek za jisté protiprávní jednání, přičemž zmíněný právní následek spočívá v právní újmě, která je pachatelem pocíťována jako zlo a podle vůle zákonodárce má být tímto způsobem i přijímána.¹ V systému českého trestního práva je pak trest chápán jako prostředek státního donucení, který je užíván státem k ochraně zájmů chráněným trestním zákonem a ochraně společnosti před trestnými činy a jejich pachateli. Je to újma na svobodě, majetkových a jiných právech odsouzeného, kterou může pachatel trestného činu uložit výhradně soud na základě zákona.²

Podstatou trestu je již zmiňovaná újma uložená osobně pachateli trestného činu. Skutečnost, že je daná újma uložena osobně pachateli, odpovídá významu trestní odpovědnosti, která je založená na odpovědnosti individuální a nezná odpovědnost za vinu cizí. Současná česká právní úprava nepřipouští uložení trestu osobě odlišné od osoby, která trestný čin spáchala. Odlišný přístup je uplatněn u trestní odpovědnosti právnických osob, která je postavena na principu tzv. přičitatelnosti. Újmou pak rozumíme zásah do občanských práv, zejména do osobní svobody, či vlastnického práva.³

1.1.1. Pojem nepodmíněného trestu odnětí svobody

V předchozím trestním zákoně č. 160/1961 Sb. (dále jen „Trestní zákon z roku 1961“) nebyl pojem trestu odnětí svobody výslovně definován, což se změnilo přijetím zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník (dále jen „TZ“). Dle § 52 odst. 2 TZ se pod ním rozumí nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Dále v souladu s § 53 odst. 3 TZ představuje

---

¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2022, ISBN 978-80-7502-576-0, s. 401

² Tamtéž, s. 403

³ Tamtéž, s. 404

zvláštní typ odnětí svobody výjimečný trest. Systém trestů je podle současné právní úpravy tvořen dvěma subsystemy, a to tresty pravidelnými dle § 52 odst. 1 TZ a právě tresty výjimečnými podle § 54 TZ. Na základě výše uvedeného můžeme zařadit trest odnětí svobody do obou subsystemů.⁴ Trest odnětí svobody je trestem univerzálním, jelikož ho je možné uložit za každý trestný čin, který lze najít ve zvláštní části TZ. U každé jednotlivé skutkové podstaty je uvedena možná výměra doby trvání trestu odnětí svobody. To ale neznamená, že NTOS je nutné ukládat vždy, naopak má subsidiární povahu.⁵ NTOS představuje trest nejpřísnější, protože zasahuje do nejširšího okruhu základních práv a svobod jedince, nejenom do osobní svobody, ale ku příkladu taktéž do práva na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, práva podnikat, práva sdružovat se, listovního tajemství a řady dalších. Proto v souladu s myšlenkou ekonomie trestní represe a přiměřenosti trestních sankcí je zapotřebí užívat NTOS jako prostředek *ultima ratio* (nejzazší instance).⁶ Subsidiaritu NTOS, jako nejpřísnějšího trestu, pak můžeme dovodit z obecného ustanovení § 38 odst. 2 TZ, ve kterém se uvádí, že „*tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citelnější*“. Výslovně ve vztahu k NTOS je pak jeho subsidiarita zmíněna v ustanovení § 55 odst. 2 TZ, který stanoví jeho výjimečnost v případě trestních činů, jejichž horní hranice trestní sazby nepřevyšuje pět let a dále je stanovena jeho naprostá výjimečnost ve vztahu k trestnému činu zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ. Trest odnětí svobody také plní funkci náhradního trestu, a proto bývá rozlišován na trest primární a sekundární. Primárním trestem je NTOS prvotně vyslovený rozsudkem, zatímco trest odnětí svobody ve smyslu sekundárního trestu je uložen v případě, kdy byl soudem prvotně uložen jiný trest než trest odnětí svobody, avšak tento trest nebyl z nějakého důvodu vykonán. Sekundární trest odnětí svobody tak zajišťuje prosazení výroku o trestu vysloveného soudem jiným způsobem.⁷

1.2. Historický základ nepodmíněného trestu odnětí svobody

V počátcích trestání bylo připuštěno řešení bezpráví cestou osobní msty podle hesla „oko za oko, zub za zub“.⁸ Tomuto přístupu nejlépe odpovídal trest smrti, který byl ve spojení s rozličnými tělesnými tresty hojně užíván jako nejčastější druh sankce vůči narušitelům

---

⁴ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, ISBN 978-80-7552-163-7, s. 41

⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2022, ISBN 978-80-7502-576-0, s. 416

⁶ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, ISBN 978-80-7552-163-7, s. 42

⁷ Tamtéž, s. 41

⁸ MEZNÍK, Jiří a Věra KALVODOVÁ. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, ISBN 80-210-1248-X., s. 8

právních norem. Teprve v nedávně době byl z pohledu frekvence užívání nahrazen sankcí v podobě odnětí svobody.⁹

Ve starověku byl trest odnětí svobody pouze okrajovou záležitostí, neplnil funkci trestu, jednalo se spíše o zabezpečovací prostředek k výkonu jiného trestu (např. zabezpečovací vazba nebo střežení odsouzených před výkonem trestu smrti). Starověký pohled na trest odnětí svobody je výstižně odražen v Ulpiánově citátu: „*Vězení je třeba mít na zadržení lidí, ne na potrestání*“.¹⁰ Ke ztrátě svobody často docházelo v rámci civilního práva, kdy dlužníci po nesplacení dluhu končili v otroctví. Po starověku, v počátcích feudalismu, došlo k zeslábnutí státní moci, což vedlo k právní roztržičnosti. Tím pádem jsme se mohli v této době potkat s mnoha druhy trestů, mezi které patřily ku příkladu psanectví, otroctví, soukromá vazba nebo také domácí a politické vězení. Politické vězení v sobě sice obsahovalo myšlenku odnětí svobody, sloužilo ale spíše k odstranění politických protivníků.¹¹

Vězenství se jako způsob výkonu trestu začalo výrazněji rozvíjet v druhé polovině 16. století, příkladem je věznice z konce téhož století v Amsterdamu nebo věznice z roku 1677 ve Florencii, které můžeme považovat za předchůdce současných věznic. Podmínky ve věznicích byly v té době nedostačující a nehumánní. Vězenství se postupně stávalo zájmem vědeckého výzkumu osvícenských myslitelů, což eventuálně vedlo až k založení samostatného vědního oboru zabývajícího se ukládáním a výkonem trestů, tzv. penologii. Později se stalo dílo italského ekonoma Cesara Beccarii, který se zabýval užitečností a spravedlností trestů, významným vědeckým přínosem pro vývoj trestání a penologie. Ve svém díle *Esej o zločinech a trestech* představil verzi liberálního trestního práva, která zahrnovala mimo jiné snížení krutosti trestů nebo zásadu *nullum crimen sine lege* (žádný zločin bez zákona). Jeho myšlenky byly v Evropě i v USA obecně přijímány. Postupně vlivem osvícenských ideálů začalo v 18. století docházet k potřebným vězeňským reformám.¹²

Se zmíněnými vězeňskými reformami došlo i ke vzniku trestu odnětí svobody v jeho klasické podobě. Na začátek je nutno zmínit anglického penologa Johna Howarda, který jako jeden z prvních zastával myšlenku převýchovy pachatele na světském principu namísto církevního. Jeho koncepce se zakládala na občanské výchově, odstranění negramotnosti nebo

---

⁹ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, ISBN 80-210-3025-9., s. 9

¹⁰ Tamtéž, s. 9

¹¹ Tamtéž, s. 9-10

¹² MEZNÍK, Jirí a Věra KALVODOVÁ. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, ISBN 80-210-1248-X., s. 9-10

zavedení základního rozsahu práv vězňů. Významným pro vývoj trestu odnětí svobody se pak stal tzv. progresivní vězeňský systém. Jeho počátky sahají do Anglie 19. století, kdy byl vytvořen třístupňový systém výkonu trestu: přísná samovazba, společná práce ve čtyřech progresivních skupinách a podmíněné propuštění. Jiná forma progresivního systému vznikla v 19. století v USA, jejímž vzorovým ústavem se stala věznice v Elmire. Vězení mělo sloužit k převýchově vězňů k vedení občanského života. Vězni byli vedeni k získání pracovní kvalifikace a účastnili se různých sportovních, kulturních a společenských akcí. Svou úlohu hrálo i zlepšení hygienických podmínek a zpřístupnění světla do cel. Pro vývoj trestu odnětí svobody se stal velice významným tzv. borstalský vězeňský systém. Poprvé se u něho setkáváme s důslednou vnitřní diferenciací, zakládající se na myšlence individualizovaného zacházení s vězni. Prvním krokem tohoto systému byla podrobná osobní anamnéza odsouzeného, který byl na jejím základě zařazen do jedné z komunit (tzv. domovů), ve kterých se nacházeli vězni s podobným typem osobnosti. Výkon trestu pak měl v každém z nich jinou náplň. Progresivita systému spočívala v rozdělení výkonu trestu do tří částí. První část o délce přibližně půl roku byla tzv. nástupné oddělení, druhá byla již časově neomezená a sloužila k praktické výchově, část třetí byla jistým předstupněm propuštění na svobodu (odsouzení v ní požívali různých výhod, např. vycházky mimo vězení).

V rámci českého prostředí se staly významnými myšlenky českého kněze Františka Josefa Rezáče – Polehradského. Také v jeho díle se odrazili myšlenky humanizace trestů a vedení k převýchově odsouzených. Ve svých myšlenkách zdůrazňoval nutnost péče a pomoci odsouzeným a uváděl výhody prevence trestných činů, u které za klíčové považoval vzdělávání všech členů společnosti, zvyšování jejich morálních vlastností, nebo taktéž zlepšení jejich finanční situace.

Znalosti získané vývojem různých systémů byly následně zužitkovány na začátku 20. století, kdy se vyvinuly obecně přijímané zásady vězenství. Od 30. let byly již ve všech civilizovaných evropských zemích zavedeny prvky humanizace, požadavky slušného zacházení s vězni nebo zajištění jejich zdravotních a sociálních potřeb.¹³

Z výše uvedeného můžeme vnímat, že se pohled na účel a výkon trestu odnětí svobody, potažmo trestů obecně, měnil napříč časem. V další podkapitole si proto představíme blíže účel trestu a s ním úzce spojené teorie trestání.

---

¹³ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, ISBN 80-210-3025-9., s. 13-15

1.3. Teorie trestání a účel trestu

K úvodnímu přiblížení pojmu „účel trestu“ nám slouží jednotlivé teorie účelu trestu, které můžeme podle podstaty a historického vývoje rozdělit na teorie absolutní, relativní a teorii smíšenou.¹⁴

1.3.1. Teorie trestání

Absolutní teorie, reprezentovaná teorií odplaty, se odráží v myšlence „*punitur, quia peccatum est*“, neboli v překladu „*trestá se, protože bylo pácháno zlo*“. Teorie odplaty byla zastávána již Aristotelem, Tomášem Akvinským, či Immanuelem Kantem.¹⁵ Účel trestu je shledáván v újmě způsobené pachatelem, který se trestného jednání dopouští na základě své vlastní svobodné vůle a musí si uvědomovat případné následky svého počínání.¹⁶ Toto vnímání účelu trestu vychází z myšlenky indeterminismu. Trest se tedy nezaměřuje na nápravu pachatele, má účel sám v sobě a jeho cílem je vyhovění požadavkům absolutní spravedlnosti. Tímto způsobem koncipovaný trest je někdy považován v moderní společnosti za překonaný.¹⁷ Na druhé straně teorie odplaty zažívá jistou renesanci z důvodu rostoucí kriminality a nedůvěry společnosti v možnost nápravy pachatele.¹⁸ Tato teorie působí jako dominantní prvek především při trestu smrti nebo také u trestu odnětí svobody na doživotí, který se objevuje i v našem právním řádu.

Teorie relativní jsou odraženy v myšlence „*tunitur, ne peccetur*“, v překladu „*trestá se, aby nebylo pácháno zlo*“. Teorie relativní, představované především teorií prevence, se snaží o nápravu pachatele a ochranu společnosti. Trest má sloužit jako léčení a tím zabraňuje budoucí trestné činnosti, jelikož se objevuje nová premise v podobě výroku „*nemoc vyžaduje léčení*“, namísto „*vina vyžaduje trest*“. Teorie byla zastávána novodobějšími mysliteli jako Franzem von Lisztem nebo Cesarem Beccariou.¹⁹

---

¹⁴ RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie. I, Vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018, ISBN 978-80-7435-716-9., s. 43

¹⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2022, ISBN 978-80-7502-576-0., s. 402

¹⁶ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie. I. díl, Úvod do teorie trestu a trestání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, ISBN 978-80-7372-203-6., s. 20

¹⁷ Srovn. MEZNÍK, Jiří a Věra KALVODOVÁ. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, ISBN 80-210-1248-X., s. 4

¹⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2022, ISBN 978-80-7502-576-0., s. 403

¹⁹ Tamtéž, s. 403

Relativní teorie dle mého názoru lépe legitimizují existenci trestu, jelikož pokud trestáme podle absolutních teorií pouze pro způsobení újmy pachateli, jakožto způsob vyrovnání spravedlnosti ve světě, snižujeme tím užitek trestu pro společnost. Pokud se ale snažíme o nápravu pachatele, můžeme tím lépe docílit snížení kriminality, a to ve smyslu individuální i generální prevence. Pravdou ale zůstává, že relativní teorie mají také své nedostatky, které se můžou odrazit v pocitu nezasvěcenosti poškozených a jejich blízkých osob. Dle Mezníka totiž trest koncipovaný podle absolutních teorií lépe uvolňuje emoční napětí poškozených a pozůstalých a obnovuje jejich duševní rovnováhu.²⁰

Nedostatky zmíněných teorií nás dovedly až k teorii smíšené, která se pokouší o překlenutí těchto mezer a spojení odplatné i účelové funkce trestu, přičemž právě na této teorii je vybudován i koncept trestu v českém právním řádu.²¹

1.3.2. Účel trestu

Na rozdíl od předchozí právní úpravy, současná česká právní úprava neobsahuje přesnou definici pojmu „účel trestu“. Současná právní úprava totiž nahradila obecný účel trestu úpravou obecných zásad trestání, obsažených v jednotlivých ustanoveních TZ o trestních sankcích, které vycházejí se samotných kořenů demokratického právního státu. Jedná se o především následující zásady:

- zásada zákonnosti – trestní sankce se ukládají pouze na základě zákona podle zásady *nullum poena sine lege* (žádný trest bez zákona),
- zásada přiměřenosti – sankce musí odpovídat závažnosti spáchaného trestného činu,
- zásada individualizace trestních sankcí – druh i výměra trestu musí být ukládány s přihlédnutím k okolnostem spáchaného trestného činu, včetně přitěžujících a polehčujících okolností, k možnosti následného zpětného zařazení pachatele do společnosti, jakož i k přiměřené satisfakci poškozených (tady můžeme spatřit prvek teorie odplaty),
- zásada personality sankce – sankce má postihovat výlučně pachatele,
- zásada neslučitelnosti určitých druhů sankcí u téhož pachatele,

---

²⁰ MEZNÍK, Jiří a Věra KALVODOVÁ. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, ISBN 80-210-1248-X., s. 4

²¹ RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie. I, Vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018, ISBN 978-80-7435-716-9., s. 45

- zásada humanity sankcí – zákaz kruté a neadekvátní sankce spojený s požadavkem, aby tam, kde postačí méně intenzivní sankce, nebyla ukládána sankce intenzivnější.²²

Pro lepší pochopení účelu trestu nám ale nadále může posloužit definice účelu trestu obsažena v § 23 Trestního zákona z roku 1961, který stanovuje, že účelem trestu je:

- chránit společnost před pachateli trestných činů,
- zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti,
- vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život,
- a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.

Všechny uvedené body spolu úzce souvisí a představují především ochrannou a preventivní funkci trestu. Ochrana společnosti před pachatelem je realizována právě docílením zabránění odsouzenému v páchání další trestné činnosti. V duchu relativních teorií, především teorie prevence, je nejlepší trestné činnosti předcházet, čemuž odpovídají další dva body. U výchovy pachatele k vedení řádného života spatřujeme individuální prevenci, zatímco ve výchovném působení na ostatní členy společnosti se odráží pojem generální prevence.²³

Na základě výše uvedeného můžeme v současné právní úpravě shledávat větší vliv relativních teorií. Akcentovaná je především převýchova pachatelů, možnost jejich opětovného zařazení do společnosti a v neposledním řadě předcházení jejich další trestné činnosti.

1.3.3. Účel nepodmíněného trestu odnětí svobody

Co se týče samotného účelu trestu odnětí svobody, zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „ZVTOS“) po novelizaci od roku 2014 obsahuje v § 1 odst. 2 obecnou definici účelu výkonu trestu odnětí svobody, která zní: „*Účelem výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „trest“) je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti.*“. Před novelizací ZVTOS pouze odkazoval na obecný účel trestu, který

²² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2022, ISBN 978-80-7502-576-0., s. 405-406

²³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákon*, 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, ISBN 80-7179-896-7, s. 179

byl obsažen v TZ. Důvodová zpráva k novelizačnímu zákonu z roku 2013²⁴ (dále jen „Důvodová zpráva k zákonu č. 276/2013 Sb.“), kterým byla do ZVTOS začleněna definice účelu výkonu trestu odnětí svobody, uvádí, že tímto způsobem byla zaplněna mezera, kterou zákon v tomto směru měl.²⁵ Při pohledu na výše uvedenou definici můžeme vnímat důraz na individuální prevenci v podobě výchovného působení na odsouzené, aby se po propuštění z výkonu trestu mohli řádně reintegrovat a vyhnuli se případné recidivě. Tomuto cíli slouží podle Důvodové zprávy k zákonu č. 276/2013 Sb. různé převýchovné programy a další metody uplatňované v průběhu výkonu trestu.²⁶ Taktéž je v závěru definice zmíněná ochranná funkce výkonu trestu.

Jak již bylo zmíněno výše, považuji silný vliv relativních teorií na účel trestu za pozitivní jev. Důraz na prevenci trestné činnosti a nápravu pachatelů je pro společnost velmi prospěšný. Na to, zda se teorie odráží i v praxi, se podíváme v dalších kapitolách zaměřených více na praktickou stránku NTOS.

---

²⁴ zákon č. 276/2013 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

²⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 276/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, č. 276/2013, s. 1. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6mrxgzpwi6q&rowIndex=0#>

²⁶ Tamtéž, s. 3

2. Právní úprava nepodmíněného trestu odnětí svobody

Jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole, NTOS představuje největší zásah do základních práv a svobod člověka, který lze uložit jako trest v našem právním prostředí. Proto je NTOS bohatě právně upraven, a to jak na vnitrostátní, tak mezinárodní úrovni. V této kapitole se nejdříve zaměřím na mezinárodní rozměr právní úpravy, včetně evropské právní úpravy a následně si přiblížíme NTOS v českém právním řádu. V rámci vnitrostátní úpravy bude rozebrána nejen úroveň ústavní a zákonná, ale také úroveň podzákonná.

2.1. Mezinárodní právní úprava

Mezinárodních smluv, které obsahují právní normy upravující NTOS, existuje mnoho. Namátkově lze uvést Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966, Úmluvu proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1984, Úmluvu o právech dítěte z roku 1989, Úmluvu o nucené nebo povinné práci z roku 1930, Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950, Úmluvu o předávání odsouzených osob z roku 1983. Uvedené smlouvy vesměs obsahují základní výčet lidských práv a svobod, které se mimo jiné vztahují na výkon trestu odnětí svobody.²⁷

Pro vytvoření základní představy o právech vězňů nám mohou posloužit Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni, přijaté na prvním kongresu Organizace spojených národů o prevenci zločinnosti a zacházení s pachateli v Ženevě v roce 1955. Tato pravidla obsahují základní oblasti práv a svobod vězňů, kterými jsou:

- svobodné myšlení,
- svoboda vyznání víry,
- stejná ochrana dle zákona,
- právo na adekvátní životní úroveň,
- právo na zdravotní péči.²⁸

Na mezinárodní úrovni je právní úprava NTOS poměrně kusá, významnější část tvoří právní úprava evropská, kterou si přiblížíme v následující podkapitole.

---

²⁷ KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, ISBN 80-210-3025-9., s. 65-69

²⁸ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010, ISBN 978-80-87212-41-7., s. 69

2.1.1. Evropská právní úprava

I když je trestní právo primárně právem vnitrostátním, proces europeizace do této oblasti čím dál více zasahuje.²⁹ Předtím, než se zaměříme na Evropskou unii, musíme nejdřív také zmínit aktivity Rady Evropy, kde tvoří stěžejný prvek Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod (dále jen „EÚLP“) a kontrola jejího dodržování prostřednictvím Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku (dále jen „ESLP“). Z pohledu ukládání a výkonu trestu odnětí svobody jsou důležité čl. 3 EÚLP – zakazující mučení, nelidské nebo ponižující zacházení a tresty, čl. 7 odst. 1 EÚLP – stanovující zásadu zákonnosti a zákaz retroaktivity k neprospěchu pachatele a čl. 4 EÚLP – zakazující nucenou práci. Co se týče judikatury ESLP, lze z hlediska ukládání NTOS zmínit především rozhodnutí Kafkaris proti Kypru (rozsudek ze dne 12. 2. 2008 č. 21906/04), které potvrzuje judikaturu ESLP, stanovující rozpor s čl. 3 EÚLP pro případ, že je doživotní trest odnětí svobody neredukovatelný, ať už *de facto* nebo *de iure*. Z pohledu výkonu NTOS můžeme uvést rozsudek Orchowski proti Polsku (rozsudek ze dne 22. 10. 2009, č. 17885/04) nebo rozhodnutí ve věci stížnosti č. 7064/05 Mamedov proti Rusku, kde v obou věcech ESLP stanovil, že nelze omluvit nedostačující vězeňské podmínky finančními nebo logistickými problémy.³⁰

V rámci Evropské unie je nutné zmínit Evropská vězeňská pravidla, vyhlášená rezolucí Evropské rady v roce 1973 (následně přepracována a opětovně schválena v roce 1987, později opět v roce 2006), která se stala základem pro koncepci reformy vězenství. Tato pravidla kladou důraz na lidskou důstojnost, vhodný přístup personálu k vězňům nebo také na možnosti resocializace vězňů.³¹ Základními principy evropských vězeňských pravidel jsou:

- „Se všemi osobami zbavenými svobody bude zacházeno tak, aby byla respektována jejich lidská práva.“
- „Osobám zbaveným svobody budou ponechána veškerá práva, která jim nebyla zákonně odňata uložením výkonu trestu nebo vazby.“
- „Omezení ukládaná osobám zbaveným svobody budou v nezbytně minimálním rozsahu a úměrná legitimnímu účelu, pro který byla uložena. Vězeňské podmínky, které porušují lidská práva vězněných osob, nelze ospravedlnit nedostatkem prostředků.“

---

²⁹ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, ISBN 978-80-7552-163-7, s. 19-20

³⁰ Tamtéž, s. 21-23

³¹ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010, ISBN 978-80-87212-41-7., s. 69

- „Život ve vězení se musí co možná nejvíce přibližovat pozitivním aspektům života na svobodě.“
- „Výkon trestu bude zajišťován tak, aby umožnil osobám zbaveným svobody jejich opětovné začlenění do svobodné společnosti.“
- „Je nutno podporovat spolupráci s externími sociálními službami a v nejvyšší možné míře i zapojení občanské společnosti do vězeňského života.“
- „Pracovníci věznic vykonávají důležitou veřejnou službu a jejich nábor, zaškolení i pracovní podmínky jim musí umožňovat poskytování vysoké úrovně péče o vězněné osoby.“
- „Ve všech věznicích musí probíhat pravidelné inspekce a nezávislé kontroly.“³²

Evropská vězeňská pravidla vycházejí pouze z doporučení Výboru ministrů Rady Evropy, nejsou tudíž právně závazná, ale i přesto jsou členskými státy Evropské unie respektována. Formou doporučení bylo vydáno Výborem ministrů vícero dokumentů týkajících se NTOS. Pro úplnost můžeme uvést následující: Doporučení CM/rec(2008)11 o Evropských pravidlech pro mladistvé pachatele vystavené sankcím nebo opatření, Doporučení Rec(2003)22 o podmíněném propuštění nebo Doporučení Rec(2003)23 týkající se vedení vězeňských správ v oblasti dlouhodobých a doživotních trestů.³³

Mezinárodní právní úprava se zabývá především zaručením základních lidských práv a svobod a nezachází do detailů u stanovení jednotlivých pravidel pro ukládání a výkon NTOS. Takto pojata právní úprava je dle mého názoru správná, jelikož nelze na mezinárodní úrovni stanovit exaktní pravidla pro všechny státy. Snaha o dodržování lidských práv je stěžejní úlohou mezinárodního společenství, proto je alespoň základní mezinárodní zásah nutný.

2.2. Ústavní právní úprava

Na ústavněprávní úrovni můžeme najít vícero ustanovení, které vymezují základní právní rovinu NTOS. Samozřejmě se jedná především o ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava“) a ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod (dále jen „LZPS“), a proto si jejich význam pro právní úpravu NTOS přiblížíme v následujících dvou podkapitolách.

³² Doporučení Rec(2006)2-rev Výboru ministrů členským státům k Evropským vězeňským pravidlům [online]. Kancelář veřejného ochránce práv, 2021 [cit. 1.8.2022]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/EVP_CS_FIN.pdf

³³ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, ISBN 978-80-7552-163-7, s. 28-30

2.2.1. Ústava

První ustanovení Ústavy týkající se NTOS je obsaženo v čl. 2 odst. 4 a praví: „...*nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá*“. V LZPS je obsaženo stejné ustanovení v čl. 2 odst. 3, v tomto případě uvádí LZPS pojem „každý“, na rozdíl od Ústavy, která užívá termín občan. Toto ustanovení poskytuje mj. právní základ pro možnost uložení trestní sankce v podobě NTOS. Dále je pro nás důležitý čl. 4 Ústavy, jenž stanovuje, že: „*Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci*“. Je nutné zmínit i čl. 10 Ústavy, podle kterého jsou „*vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, součástí právního řádu*“. Příklady mezinárodních smluv, týkajících se NTOS byly uvedeny v předcházející podkapitole.

Z hlediska NTOS jsou důležité také hmotněprávní a procesněprávní imunity. Jsou upraveny v čl. 27 Ústavy, pojednávajícím o imunitách členů Parlamentu, čl. 65 Ústavy, zakládajícím imunitu prezidenta, a nakonec také v čl. 86 Ústavy, který zakládá imunity soudců Ústavního soudu.

V neposlední řadě je nutné popsat milost a amnestii, které patří mezi pravomoce prezidenta republiky. Známe tři druhy milosti: agraciaci, abolicí a rehabilitaci. Agraciace představuje právo odpouštět a zmírňovat tresty, abolicie právo nařizovat, aby se trestní stíhání nezahajovalo (s kontrasignací předsedy vlády), případně se v něm nepokračovalo a rehabilitace označuje zahlazení odsouzení. Případy hromadného omilostnění neurčité skupiny osob podle určitého obecného kritéria nazýváme amnestií, přičemž se jedná o kontrasignovanou pravomoc prezidenta.³⁴ Tyto pravomoce prezidenta, především amnestie, představují citelný zásah do pravomocí orgánů činných trestných a mohou dle mého názoru vzbuzovat vůči veřejnosti jisté pochybnosti v právní stát. Příkladem může být amnestie prezidenta Václava Klause z ledna roku 2013.³⁵ Rozruch způsobil především aboliční článek číslo II, který zastavil trestní stíhání, od jejichž začátku uplynulo více než osm let, a to pro trestné činy, za které TZ stanoví trestní sazbu nepřevyšující deset let. Milost a amnestie dle mého mínění představují mírný relikv v našem právním řádu a působí spíše jako nástroj podryvající důvěru veřejnosti ve spravedlivý proces.

---

³⁴ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, ISBN 978-80-7380-822-8., s. 108-109

³⁵ Rozhodnutí č. 1/2013 Sb. Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1.1.2013

2.2.2. Listina základních práv a svobod

Obecný základ, který nám byl poskytnut Ústavou, je blíže specifikován v ustanoveních LZPS.³⁶ Co se týče ukládání NTOS, jsou pro nás naprosto stěžejní články č. 8 a č. 39 LZPS. Na rozdíl od obecných ustanoveních Ústavy, čl. 8 se přímo dotýká svobody (čl. 8 odst. 1 LZPS zaručuje osobní svobodu) a v odstavci druhém explicitně pojednává o zbavení osobní svobody. Konkrétně čl. 8 odst. 2 LZPS stanoví, že: „*nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak, než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku*“.

Základní zásadu *nullum crimen, nullum poena sine lege* (není zločinu a trestu bez zákona) zakotvuje zmiňovaný čl. 39 LZPS. Z hlediska výkonu NTOS je pro nás klíčové ustanovení, které zakazuje mučení, kruté, nelidské nebo ponižující zacházení či trest.³⁷ Dále je tu ustanovení stanovující zákaz nucených prací nebo služeb, přičemž výjimku tvoří práce ukládané osobám ve výkonu trestu odnětí svobody.³⁸ Toto ustanovení je stěžejní pro výkon NTOS, jelikož již na ústavní úrovni je stanovena možnost ukládat práce ve výkonu trestu odnětí svobody, což by jinak nebylo možné.

2.3. Zákonná a podzákonná právní úprava

Jak již bylo výše zmíněno, právní problematika NTOS je především záležitostí práva vnitrostátního, proto najdeme, mimo obecných ústavněprávních základů, nejdůležitější právní normy upravující NTOS právě na vnitrostátní zákonné úrovni.

2.3.1. Trestní zákoník

Stěžejním zákonem na poli trestního práva je TZ. Z hlediska právní úpravy NTOS představuje nejdůležitější část hlava V. obecné části TZ, která upravuje trestní sankce. Odnětí svobody je jedna z trestních sankcí a rozumí se jím podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem a NTOS.³⁹ Důležitý z hlediska ukládání NTOS je § 55 TZ, který stanoví, že NTOS lze uložit nejvýše na dvacet let. Existuje také možnost uložení výjimečného trestu podle § 54 TZ, kterým se rozumí NTOS

---

³⁶ KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, ISBN 978-80-7552-163-7, s. 39

³⁷ Čl. 7 odst. 2 LZPS

³⁸ Čl. 9 LZPS

³⁹ § 52 odst. 2 TZ

v rozmezí dvaceti až třiceti let. TZ zná také možnost mimořádného zvýšení trestní sazby. V případě recidivy podle § 59 TZ nebo při ukládání NTOS pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny podle § 108 TZ lze uložit NTOS i nad hranici dvacet let.

Pro ukládání NTOS dále platí obecné zásady pro ukládání trestů podle oddílu 1, dílu 2, hlavy V. obecné částí TZ. Pravidla pro délku trvání NTOS a zásady jeho ukládání budou blíže popsána v následující kapitole.

Z hlediska výkonu NTOS je pro nás významná odkazující právní norma obsažena v § 55 odst. 3 TZ, která stanoví, že „*nepodmíněný trest odnětí svobody se vykonává podle jiného právního předpisu ve věznicích*“. Tímto právním předpisem je již zmiňovaný ZVTOS. Výkonu NTOS se TZ přímo věnuje málo, můžeme v něm ale najít rozdělení typů věznic a problematiku přeřazení odsouzeného do jiného typu věznice.⁴⁰

2.3.2. Trestní řád

Z pohledu trestního práva procesního představuje základní právní předpis zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), (dále jen „TŘ“). Pro téma této diplomové práce je nejdůležitější oddíl druhý, hlavy dvacáté první TŘ, který se zabývá vykonávacím řízením, a to konkrétně výkonem trestu odnětí svobody. V úvodu tohoto oddílu opět nalezneme odkazující právní normu, která svěřuje úpravu výkonu trestu odnětí svobody ZVTOS. Následující ustanovení se věnují mimo jiné nařízení výkonu trestu (§ 321 TŘ), jeho odkladu (§ 322), rozhodování o změně způsobu výkonu trestu (§ 324 TŘ) či podmíněnému propuštění (§ 331 TŘ). Mimo hlavy dvacáté druhé TŘ jsou pro NTOS důležitá také ustanovení týkající se vazby, jelikož dobu vazby je následně možné započítat do délky NTOS.⁴¹

Můžeme také zmínit podstatu délky možné trestní sazby pro jednotlivé trestné činy. Tento ukazatel slouží jako pojítka pro určení způsobu vedení trestního řízení. Příkladem může být určení věcné příslušnosti soudu podle §17 TŘ, případy nutné obhajoby podle § 36 TŘ, možnost vedení zkráceného přípravného řízení dle § 179a TŘ nebo také ustanovení § 265b odst. 2 TŘ, které umožňuje ve všech případech podat dovolání, pokud byl uložen trest odnětí svobody na doživotí.

---

⁴⁰ §§ 56 a 57 TZ

⁴¹ § 334 TŘ

Podle mého mínění jsou TR i TZ přehledně a kvalitně zpracované zákony. Zejména trestní řízení je upraveno řádně a srozumitelně, na rozdíl od občanského soudního řízení, které se vyznačuje velkou nepřehledností.

2.3.3. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody

Nejdůležitějším právním předpisem v oblasti výkonu NTOS je bez pochyby ZVTOS. Jak bylo již zmíněno, odkazuje na něho jak TZ, tak TR. Zákon se dělí na pět částí, přičemž základem zákona je část první, pojednávající o samotném výkonu trestu odnětí svobody. Je rozdělena na šest hlav, hlavy II a III pojednávají o stěžejních aspektech výkonu trestu odnětí svobody, jimiž jsou práva odsouzených a zacházení s nimi, hlava I rozebírá základní instituce a orgány související s výkonem trestu svobody). Hlava IV uvádí odlišnosti u některých skupin odsouzených, jimiž jsou ku příkladu ženy nebo mladiství. Nakonec hlava V obsahuje právní úpravu propuštění z výkonu trestu a hlava VI obsahuje společná, přechodná a závěrečná ustanovení.

Předmět úpravy ZVTOS na tomto místě není nutné širěji popisovat, jelikož o něm bude podrobně pojednávat kapitola čtvrtá, proto jsem se uchýlil k prostému popsání sktruktury tohoto zákona.

2.3.4. Řád výkonu trestu odnětí svobody

Předmětem zájmu této podkapitoly je i podzákonná právní úprava, a proto nelze opomenout vyhlášku Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „ŘVTOS“), která slouží jako podzákonný právní předpis blíže rozebírající podmínky výkonu trestu svobody stanovené ZVTOS. Vyhláška je rozdělená na tři části, přičemž první část se věnuje obecné úpravě řádného chodu věznice, což zahrnuje mj. přijímání a přemísťování odsouzených, jejich práva a povinnosti nebo také zajišťování pořádku ve věznicích. Část druhá, podobně jako ZVTOS, obsahuje odchylky právní úpravy u některých skupin odsouzených. Poslední, třetí část ŘVTOS, obsahuje pouze závěrečná ustanovení.

3. Ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho třídění

Při ukládání trestu soud rozhoduje o jeho druhu a výměře. Při tomto procesu je vázán obecnými ustanoveními pro ukládání trestních sankcí, obecnými zásadami pro ukládání trestů a ustanoveními §§ 55 až 59 TZ, které přímo upravují ukládání trestu odnětí svobody. V této kapitole se proto nejdříve zaměřím na obecné zásady ukládání trestů, následně na zásady ukládání NTOS a v poslední části popíšu druhy NTOS podle jeho délky.

3.1. Obecné zásady ukládání trestů

Systém trestů u nás vychází z principu dualismu trestních sankcí, kterými jsou tresty a ochranná opatření.⁴² Pro všechny trestní sankce platí obecné ustanovení dle § 37 TZ. V prvním odstavci tohoto ustanovení se projevuje stěžejní zásada trestního práva *nullum poena sine lege*, zatímco v následujícím odstavci se projevuje zásada humanity, která stanoví: „*Pachateli nelze uložit kruté a nepřiměřené trestní sankce. Výkonem trestní sankce nesmí být ponížena lidská důstojnost.*“ Obě tyto zásady jsou stanoveny již na ústavní úrovni. Když se dále podíváme na § 38 TZ, můžeme vidět další stěžejní zásadu, a to zásadu přiměřenosti. Dle ní musí být konkrétní uložený trest přiměřený vzhledem k okolnostem individuálního případu, což je ve své podstatě vyústěním zásady zákonnosti a zásady individualizace trestních sankcí.⁴³

Zásada individualizace trestu spočívá v povinnosti soudu rozhodovat o konkrétním druhu a výměře trestu (v jistých zákonem stanovených mezích) *ad hoc* (pro jednotlivý případ).⁴⁴ Promítá se zejména v § 39 TZ, který zároveň podrobně stanovuje, k čemu musí soud u rozhodování o druhu a výměře trestu přihlídnout. Soud při rozhodování o trestu musí přihlídnout zejména k:

- povaze a závažnosti trestného činu, které jsou určovány především významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem, (§ 39 odst. 2 TZ)

---

⁴² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2022, ISBN 978-80-7502-576-0, s. 484

⁴³ Tamtéž, s. 453

⁴⁴ Tamtéž, s. 454

- osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele a k jeho dosavadnímu způsobu života, možnosti jeho nápravy a dále k jeho postoji k trestnému činu v rámci trestního řízení - zda sjednal dohodu o vině a trestu, prohlásil svou vinu nebo označil rozhodné skutečnosti za nesporné, (§ 39 odst. 1 TZ)
- chování pachatele po spáchání trestného činu, (§ 39 odst. 1 TZ)
- době, která uplynula od spáchání trestného činu, případně ke změně situace a k délce trestního řízení. (§ 39 odst. 3 TZ)

Dále musí soud dle § 39 odst. 3 TZ přihlídnout k polehčujícím a přitěžujícím okolnostem, mezi které patří např. věk pachatele blízký věku mladistvému nebo spáchání trestného činu pod nátlakem jakožto polehčující okolnosti a spáchání trestného činu s rozmyslem nebo porušení zvláštní povinnosti jako přitěžující okolnosti.⁴⁵ V souvislosti s tímto ustanovením je důležitá zásada zákazu dvojího přičítání, která stanoví: „*K okolnosti, která je zákonným znakem trestného činu, včetně okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, nelze přihlídnout jako k okolnosti polehčující nebo přitěžující. K okolnosti odůvodňující mimořádné snížení trestu odnětí svobody nelze přihlídnout jako k okolnosti polehčující.*“⁴⁶

Na konec této podkapitoly je nutné zmínit ustanovení platící pro speciální případ ukládání trestu pachateli se zmenšenou přičetností. U takových pachatelů, kteří si svou nepřičetnost nepřivodili vlivem návykové látky, a to ani z nedbalosti, musí soud při rozhodování o jejich trestu k této skutečnosti přihlídnout. Soud má možnost snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby za podmínky současného uložení ochranného léčení.⁴⁷

3.2. Zásady ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody

Základní pravidla pro ukládání NTOS nalezneme v § 55 TZ. Maximální možná výše trestní sazby u NTOS podle tohoto ustanovení činí dvacet let, zároveň ale zmiňuje možnost mimořádného zvýšení trestní sazby podle § 59 TZ, ukládání NTOS pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny podle § 108 TZ a nakonec možnost výjimečného trestu podle § 54 TZ.

Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody lze uplatnit v případě recidivy u zvláště závažných zločinů. V tomto případě může soud zvýšit horní hranici trestní sazby o jednu třetinu

---

⁴⁵ §§ 41 a 42 TZ

⁴⁶ § 39 odst. 5 TZ

⁴⁷ § 40 TZ

a uložit pachateli NTOS v horní polovině takto zvýšené trestní sazby. Stejný výpočet se uplatní u ukládání NTOS pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, rozdíl ale spočívá v tom, že v takovém případě se ukládá NTOS tímto způsobem automaticky, nejde pouze o možnost soudu.

Co se týče výjimečného trestu, rozumíme pod ním trest odnětí svobody o délce nad dvacet let až do třiceti let a trest odnětí svobody na doživotí. Trest odnětí svobody nad dvacet až třicet let lze uložit pouze za zvlášť závažný zločin, a to pouze tehdy, když je jeho závažnosti velmi vysoká nebo možnost nápravy pachatele značně snížena. Trest odnětí svobody na doživotí je pak možné uložit pouze za taxativní výčet zvlášť závažných zločinů a pouze za splnění těchto kumulativních podmínek:

„a) takový zvlášť závažný zločin je mimořádně závažný vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku a

b) uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let.“⁴⁸

Na tomto místě lze opětovně zmínit obecné pravidlo pro ukládání NTOS, a to výjimečnost ukládání NTOS v případě trestných činů, jejichž horní hranice trestní sazby nepřevyšuje pět let (lze uložit pouze, pokud by jiný trest zjevně nevedl k nápravě pachatele)⁴⁹ a jeho naprostou výjimečnost ve vztahu k trestnímu činu zanedbání povinné výživy, který lze uložit pouze, pokud to vyžaduje ochrana společnosti nebo není naděje, že je možné pachatele napravit jiným trestem.⁵⁰

3.3. Druhy nepodmíněného trestu odnětí svobody podle jeho délky

V této podkapitole bude mým záměrem nejen uvést, jak rozdělujeme NTOS podle délky jeho trvání, ale především předestřít výhody a nevýhody jednotlivých druhů. Nejdříve si přiblížíme krátkodobé tresty, následně tresty dlouhodobé a v závěru kapitoly výjimečný trest.

---

⁴⁸ § 54 TZ

⁴⁹ § 55 odst. 2 TZ

⁵⁰ § 196a TZ

3.3.1. Krátkodobý trest odnětí svobody

Krátkodobý trest odnětí svobody je pojem v praxi hojně užívaný, přičemž ale nemá žádnou zákonnou, ani jinou přesnou definici. Podle rezoluce Rady Evropy č. (73) 17 ze dne 13. dubna 1973 můžeme pod tímto pojmem chápat NTOS až do délky trvání šest měsíců.⁵¹ Z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR (dále jen „NS“) na druhé straně vyplývá délka až sedm měsíců.⁵² Podle studie Zdenka Karabce je pod tímto pojmem obecně chápán NTOS do třech měsíců, někdy však až do délky osmnácti měsíců.⁵³ Jak lze vidět, ohledně definice krátkodobých trestů nepanuje shoda, vesměs lze říct, že je pod tímto termín chápán trest do doby trvání několika měsíců.

Důležitější než přesná definice, je možná prospěšnost nebo naopak škodlivost, či spíše zbytečnost tohoto druhu NTOS. Tento druh trestu bývá často kritizován, což potvrzuje taky již zmiňovaná rezoluce Rady Evropy č. (73) 17 ze dne 13. dubna 1973, která představuje nedostatky krátkodobých trestů v podobě omezených výchovných účinků na pachatele, přičemž vede k přeplnění vězeňských zařízení a také vyvolává nežádoucí sociální segregaci a stigmatizaci odsouzených.⁵⁴ Karabec ve své studii dále rozvádí tyto problémy a uvádí, že mezi hlavní nedostatky krátkodobých trestů patří:

- nedostatek času na převýchovu pachatele, ale dostatečně dlouhá doba na působení negativních účinků spojených s vězením,
- minimální odstrašující funkce trestu, což vede ke sníženému účinku krátkodobých trestů z pohledu individuální a generální prevence,
- projev určité diskriminace, jelikož jsou krátkodobé tresty často ukládané namísto trestu peněžitého pro jeho nedobytnost,
- vysoké ekonomické náklady, kdy tyto tresty zbytečně přeplňují věznice.⁵⁵

Jak lze vidět, kritika krátkodobých trestů spočívá především ve zpochybňování jejich výchovných účinků ve spojení s jejich naopak negativním působením na psychiku a postavení odsouzeného. Otázkou tedy je, zda odstrašující funkce krátkodobých trestů dostatečně vyrovnává

---

⁵¹ KARABEC, Zdeněk a kol. *Krátkodobé tresty odnětí svobody* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 5 [cit. 1.9.2022]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/249.pdf>

⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2001, sp. zn. 7 Tz 39/2001

⁵³ KARABEC, Zdeněk a kol. *Krátkodobé tresty odnětí svobody* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 7 [cit. 1.9.2022]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/249.pdf>

⁵⁴ Tamtéž, s. 4

⁵⁵ Tamtéž, s. 7-8

negativní následky spojené s jeho výkonem. Dle Karabce i krátkodobé tresty mohou pro některé potenciální pachatele působit jako odstrašující prvek, když újma způsobená pobytem ve věznici se jeví jako větší než potenciální zisk z trestní činnosti.⁵⁶ S tímto názorem se můžeme setkat i u jiných autorů.⁵⁷

Dalším argumentem pro zachování krátkodobých trestů je jejich šokový efekt. Krátkodobý trest může způsobit psychologický šok, který má mít následně kýžený psychologický efekt v podobě odstrašujícího působení na pachatele.⁵⁸

Krátkodobé tresty odnětí svobody jsou také často zmiňované ve spojitosti s užíváním alternativních druhů trestů. Jelikož se ukládají především za méně závažnou trestní činnost, vyvstává otázka, zda je nelze nahradit jiným druhem trestu. Tato myšlenka je v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe, i když má své kritiky. Lata uvádí, že neukládání NTOS ve prospěch alternativních trestů má své, především ekonomické výhody, často ale vede k pouhému oddalování uvěznění recidivisty, ne však k zamezení konání další trestné činnosti.⁵⁹

Osobně se také přikláním k názoru, že krátkodobé tresty nelze plně zapovědět, jelikož zejména u dosud netrestaných pachatelů plní prevenční funkci. V případě úplného vyloučení krátkodobých trestů z praxe trestání by mohlo dojít k bagatelizaci méně závažné kriminality. Jak plyne z výše zmíněných argumentů, mají krátkodobé tresty svou podstatu a místo, i když v duchu restorativní justice je nutné v konkrétních případech uvažovat nad jejich přínosem a možnostmi jejich nahrazení méně invazivními druhy alternativních trestů.

3.3.2. Dlouhodobý trest odnětí svobody

Pod pojmem dlouhodobý trest odnětí svobody je obecně vnímám trest NTOS nad pět let. Mimo krátkodobé a dlouhodobé tresty známe tedy ještě střednědobé tresty odnětí svobody, které trvají zhruba od jednoho roku do pěti let.

---

⁵⁶ KARABEC, Zdeněk a kol. *Krátkodobé tresty odnětí svobody* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 9 [cit. 1.9.2022]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/249.pdf>

⁵⁷ Viz např. ROZUM, Jan. *Vybrané problémy sankční politiky: ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativ*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, ISBN 80-7338-042-0., s. 103

⁵⁸ SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Systém českého trestního práva. III. Tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009, ISBN 978-80-254-4033-9, s. 55

⁵⁹ LATA, Jan. Tresty alternativní a nepodmíněné – pohled státního zástupce. *Státní zastupitelství*. 2014, roč. 12, č. 1, s. 16

Dlouhodobé tresty bývají často spojovány se závažnými negativními následky času stráveného ve vězení. Jak uvádí Marešová: „*Výzkumy, prováděnými psychiatry a klinickými psychology, je opakovaně zjišťováno, že u dlouhodobě vězněných osob se lze velmi často setkat s duševními poruchami, např. neurózami a psychózami jako důsledkem uvěznění, a tyto duševní poruchy samy o sobě po propuštění z vězení ztěžují začleňování jimi postižené osoby do jakéhokoliv sociálního prostředí.*“⁶⁰ Kritika je tedy u dlouhodobých trestů značně rozličná, než byla u trestu krátkodobých. I dle mého názoru může být doba strávená ve vězení v těchto případech až příliš dlouhá a může nakonec vést k výše citovaným psychickým problémům, na druhou stranu u trestů krátkodobých byl jedním z hlavních problémů spatřován v nedostatku času pro převýchovu pachatele. U těchto trestů můžeme vnímat silněji odplatnou, a především ochrannou funkci trestu, kdy jejich ukládání často spočívá primárně ve snaze o izolaci pachatele od společnosti z důvodu jeho nebezpečnosti.

3.3.3. Výjimečný trest

Jak již bylo zmiňováno v předešlých kapitolách, výjimečným trestem je ve smyslu § 54 odst. 1 TZ chápán trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let a trest odnětí svobody na doživotí. Výjimečný trest tedy zařazujeme do kategorie dlouhodobých trestů odnětí svobody, především však trest odnětí svobody na doživotí je svojí délkou velice specifický.

Jako nejpřísněji možný trest byl historicky užíván trest smrti. Teprve v nedávné době byl nahrazen, co do frekvence užívání, výjimečným trestem, resp. trestem odnětí svobody obecně.⁶¹ U výjimečného trestu ještě více převažuje ochranná funkce trestu, kdy vzhledem k neobvykle dlouhé době věznění jsou značně sníženy možnosti na převýchovu či resocializaci pachatelů. Tento faktor je ještě více umocněn u trestu odnětí svobody na doživotí. Výhody výjimečného trestu z pohledu převýchovy pachatelů jsou vzhledem k nesmírně dlouhé době odsouzení mizivé, jeho existence je ale kvůli zmíněné ochranné funkci nesmírně důležitá.

3.3.4. Statistika rozvržení trestů odnětí podle délky jejich trvání

Na níže uvedené tabulce můžeme vidět podrobné rozložení odsouzených podle délky jim nařízených trestů odnětí svobody.

---

⁶⁰ KARABEC, Zdeněk. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 117 [cit. 1.9.2022]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/300.pdf>

⁶¹ TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010, ISBN 978-80-87212-41-7., s. 12-13

Tabulka č. 1 Členění odsouzených podle délky trvání nařízeného trestu v letech 2018 až 2021⁶²

Délka trestu	2018			2019			2020			2021		
	muž	žena	celkem	muž	žena	celkem	muž	žena	celkem	muž	žena	celkem
do 3 měsíců	190	23	213	87	13	100	101	11	112	91	15	106
3 měsíce (včetně) - 6 měsíců	1 066	163	1 229	577	92	669	495	88	583	552	81	633
6 měsíců (včetně) - 9 měsíců	1 340	154	1 494	1 680	245	1 925	1 390	200	1 590	1 377	216	1 593
9 měsíců (včetně) - 1 rok	2 801	301	3 102	1 352	170	1 522	1 141	162	1 303	1 215	150	1 365
1 rok (včetně) - 2 roky	3 832	276	4 108	4 083	403	4 486	3 706	341	4 047	3 562	353	3 915
2 roky (včetně) - 3 roky	2 743	202	2 945	2 577	210	2 787	2 590	193	2 783	2 543	159	2 702
3 roky (včetně) - 5 let	2 590	157	2 747	3 010	180	3 190	2 809	178	2 987	2 714	161	2 875
5 let (včetně) - 7 let	1 299	91	1 390	1 642	121	1 763	1 476	118	1 594	1 394	99	1 493
7 let (včetně) - 10 let	1 168	68	1 236	1 198	61	1 259	1 130	61	1 191	1 095	71	1 166
10 let (včetně) - 15 let	696	53	749	842	51	893	791	49	840	770	47	817
nad 15 let (včetně)	385	31	416	469	46	515	482	56	538	476	56	532
doživotí	45	3	48	43	3	46	41	3	44	43	3	46
Celkem	18 155	1 522	19 677	17 560	1 595	19 155	16 152	1 460	17 612	15 832	1 411	17 243

Podle dělení NTOS na krátkodobý, střednědobý a dlouhodobý trest můžeme vidět, že většina odsouzených spadá do kategorie střednědobých trestů (tresty od jednoho do pěti let). Krátkodobé tresty jsou již delší dobu na ústupu, což vyplývá i ze snach o jejich minimalizaci popsanych v předešlé podkapitole. Na druhé straně dlouhodobé tresty jsou méně četné, jelikož za jejich uložením stojí zpravidla závažná trestná činnost.

⁶² *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021* [online]. Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, s. 118 [cit. 2.9.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>

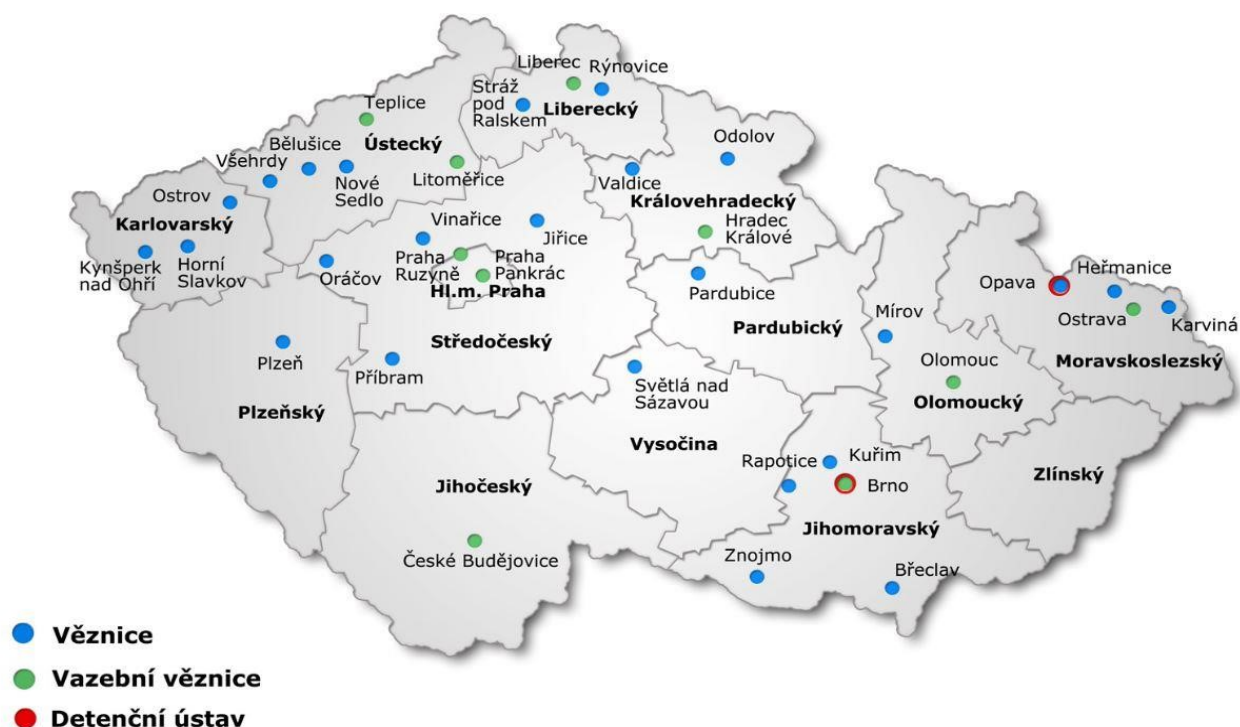
4. Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody

Záměrem této kapitoly je uvést podrobný přehled základních faktorů souvisejících s výkonem NTOS, a to od místa výkonu trestu, skrze orgány zabezpečující jeho výkon, až po průběh samotného výkonu trestu a zacházení s odsouzenými. V závěru této kapitoly si také stručně přiblížíme jednotlivé odlišnosti výkonu NTOS pro specifické skupiny odsouzených.

4.1. Místo výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody

Dle platné právní úpravy se trest odnětí svobody vykonává ve věznici, případně ve zvláštním oddělení vazební věznice.⁶³ Věznice a vazební věznice jsou organizačními jednotkami Vězeňské služby České republiky (dále jen „Vězeňská služba“), které jsou zřizovány ministrem spravedlnosti.⁶⁴ V současné době existuje v ČR 25 věznic, 10 vazebních věznic a k tomu 2 detenční ústavy, jejich rozmístění lze vidět na níže uvedeném obrázku.

Obrázek č. 1 - Rozmístění věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů v ČR⁶⁵

⁶³ § 5 odst. 1 ZVTOS

⁶⁴ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, ISBN 978-80-7357-706-3., s. 14

⁶⁵ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021* [online]. Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, s. 17 [cit. 15.9.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>

Věznice se dále dělí dle způsobu vnějšího střežení a zajištění na dva typy: věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou.⁶⁶ Toto dělení představuje základní vnější diferenciaci výkonu NTOS, na kterou navazuje vnitřní diferenciaci v podobě tří přístupných skupin.⁶⁷ Až do roku 2017 se věznice dělily na čtyři typy: věznice s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Novelizačním zákonem z roku 2017⁶⁸ byly první dva typy věznic zrušeny. Podle důvodové zprávy k dotyčnému zákonu (dále jen „DZ k zákonu č. 58/2017“) bylo cílem zrušení dvou typů věznic zajištění adekvátní diferenciaci odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody.⁶⁹ Podrobněji si pojmy vnější a vnitřní diferenciaci věznic přiblížíme v následujících podkapitolách.

4.1.1. Vnější diferenciaci věznic

Pod pojmem vnější neboli soudní diferenciaci se rozumí zařazování odsouzených do daných typů věznic (s ostrahou a se zvýšenou ostrahou) podle míry vnějšího zabezpečení a vnitřní bezpečnosti.⁷⁰ O zařazení odsouzeného do jednotlivých typů věznic rozhoduje soud.⁷¹ V souladu s § 56 odst. 2 TZ platí, že pachatelé jsou soudem zpravidla zařazováni do věznic s ostrahou, za splnění kvalifikovaných kritérií (jakými jsou mj. spáchání zvlášť závažného zločinu nebo spáchání trestného činu ve prospěch organizované zločinecké skupiny) jsou zařazováni do věznic se zvýšenou ostrahou. Zajímavostí je, že vedle dvou typů věznic existuje ještě zvláštní typ věznic pro mladistvé.⁷² Tyto věznice nejsou dále rozdělené podle vnější diferenciaci, již sami o sobě totiž představují zvláštní typ kritérií již nediferencovaný.⁷³

Jak lze vidět, zařazení pachatelů do jednotlivých typů věznic se řídí především trestněprávními aspekty. Takový způsob zařazování byl jedním z důvodů redukce počtu jednotlivých typů věznic. Před změnami provedenými Zákonem č. 58/2017 rozhodoval soud o zařazení do jednotlivých výhradně podle trestněprávních faktorů. Podle DZ k zákonu

⁶⁶ § 8 odst. 1 ZVTOS a § 56 odst. 1 TZ

⁶⁷ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, ISBN 978-80-7357-706-3., s. 24

⁶⁸ č. 58/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „Zákon č. 58/2017“)

⁶⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 58/2017 Sb. kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, s. 5. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/Priloha-c--3---Duvodova-zprava-k-novelizovanemu-zneni-trestniho-zakoniku.pdf>

⁷⁰ Tamtéž, s. 3

⁷¹ § 56 odst. 2 TZ

⁷² § 8 odst. 2 ZVTOS

⁷³ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, ISBN 978-80-7357-706-3., s. 27

č. 58/2017 se vězni z tohoto důvodu často ocitali ve věznici se zabezpečením nadmíru vysokým (nebo naopak příliš nízkým) vzhledem k jejich psychologickým profilům, což bylo současně v rozporu s čl. 51.4 Evropských vězeňských pravidel, dle kterého každá vězněná osoba musí být vězněna v bezpečnostních podmínkách, které odpovídají současnému stupni rizika. Soud také rozhodoval o přeřazení odsouzených do jiného typu věznic, přičemž vycházel v podstatě pouze z podkladů Vězeňské služby, výsledkem čehož bylo jenom formální rozhodování.⁷⁴ Tento neutěšený legislativní stav vedl k tomu, že byla Vězeňská služba nucena realizovat velký počet identických programů pro stejný typ odsouzených, avšak umístěných v různých typech věznic, což vedlo k nefunkčnímu systému resocializace.⁷⁵

Dle mého názoru byla změna dělení věznic a způsobu zařazování odsouzených do jednotlivých typů naprosto nutná. Ztotožňuji se s názorem vyjádřeným v DZ k zákonu č. 58/2017, že musí být při zařazování odsouzených do jednotlivých typů věznic kladen velký důraz na charakteristiku jednotlivých pachatelů. Členění věznic je spojeno s rozličnou mírou zabezpečení, se kterou je spojený různý přístup k zacházení s pachateli. Jak již bylo podrobně rozebráno v úvodní kapitole, ukládání a výkon trestů se v dnešní době nese především v duchu relativních teorií trestání, tudíž především s cílem efektivní resocializace a zabránění recidivě. Vězeňská služba může mnohem lépe (než soud) vyhodnotit složitý psychologický profil pachatele a zařadit ho podle toho do správného oddělení, což následně vede k efektivnější převýchově pachatelů. Otázkou ještě může být, zda nebylo na místě úplné zrušení vnější diferenciaci věznic, jak bylo před přijetím Zákona č. 58/2017 i zvažováno.⁷⁶ V tomto bodě se projevila ochranná funkce trestu, kdy k tomuto řešení nebylo přistoupeno z důvodu nutnosti zamezení možnosti přerušování výkonu trestu nebo možnosti opustit věznici u těch nejrizikovějších pachatelů. Dle DZ k zákonu č. 58/2017 jsou omezení z tohoto plynoucí takového charakteru, že by měly být stanoveny přímo v odsuzujícím rozsudku soudem.⁷⁷ Zvolené řešení je dle mého názoru správné. Na jedné straně se okleštěním vnější diferenciaci umožnilo lépe přistupovat k převýchově pachatelů, na straně druhé se zachováním alespoň částečné vnější diferenciaci ponechala možnost soudu rozhodnout o vyšší míře zabezpečení již v odsuzujícím rozsudku, čímž se lépe může projevit ochranná funkce trestů u pachatelů té nejzávažnější trestné činnosti.

---

⁷⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 58/2017 Sb. kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, s. 4. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/Priloha-c--3---Duvodova-zprava-k-novelizovanemu-zneni-trestniho-zakoniku.pdf>

⁷⁵ Tamtéž, s. 2

⁷⁶ Tamtéž, s. 6

⁷⁷ Tamtéž, s. 7

4.1.2. Vnitřní diferenciaci věznic

V předešlé kapitole jsme si především osvětlili teoretická východiska pro změnu ve vnější diferenciaci věznic. V této podkapitole si blíže přiblížíme jednotlivé praktické aspekty vnitřního dělení věznic. Nejdříve si je ale nutné tento pojem rozebrat. Vnitřní diferenciaci je definována jako umístování odsouzených do jednotlivých věznic a jednotlivých oddělení věznic na základě uplatňovaných programů zacházení s odsouzenými ve vztahu k rozdílným skupinám odsouzených (prostupné skupiny vnitřní diferenciaci). Prostupné skupiny pak tvoří systém pozitivní motivace odsouzených.⁷⁸ U vnitřní diferenciaci jsou stěžejní pojmy vnějšího a vnitřního rizika. Vnější riziko představuje míru nebezpečnosti odsouzeného pro společnost, především s ohledem na trestnou činnost, pro kterou mu byl uložen trest. Vnitřní riziko představuje míru rizika ohrožení bezpečnosti během výkonu trestu odnětí svobody vzhledem k individuální charakteristice odsouzeného. Na základě těchto faktorů se následně určuje stupeň zabezpečení, do kterého je odsouzený zařazen.⁷⁹ Tento způsob vnitřní diferenciaci je uplatňován u věznic s ostrahou, které se dělí na oddělení s nízkým stupněm zabezpečení, se středním stupněm zabezpečení a na oddělení s vysokým stupněm zabezpečení.⁸⁰ Mimo odlišné míry zabezpečení se oddělení vyznačují rozdílným přístupem k odsouzeným osobám spočívajícím v rozličné míře jejich práv a povinností. Pro základní představu o míře zajištění vnitřní bezpečnosti v jednotlivých odděleních si povrchově představíme práva vězňů vzhledem k zabezpečení jednotlivých oddělení. Podrobněji si představíme práva a povinností vězňů v samostatné podkapitole.

V oddělení s nízkým stupněm zabezpečení se odsouzení mohou ve vybraných prostorách věznice pohybovat bez dohledu zaměstnance Vězeňské služby. Pracují zpravidla mimo prostor věznice, dohled je nad nimi vykonáván alespoň jedenkrát týdně. V mimopracovní době se mohou na základě rozhodnutí ředitele věznice účastnit kulturně výchovných a osvětových akcí, navštěvovat zdravotní zařízení, a to mimo prostor věznice. Zároveň může v takovém případě ředitel věznice rozhodnout o doprovodu odsouzeného zaměstnancem Vězeňské služby, případně o vyznačení prostoru, ve kterém se může odsouzený pohybovat v stanovenou dobu. Návštěvy

---

⁷⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 58/2017 Sb. kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, s. 3. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/Priloha-c--3---Duvodova-zprava-k-novelizovanemu-zneni-trestniho-zakoniku.pdf>

⁷⁹ *Redukce typů věznic. Situace před 1.10.2017* [online]. Vězeňská služba České republiky [cit. 17.9.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/obecnny-postup>

⁸⁰ § 12a odst. 1 ZVTOS

odsouzených se odehrávají zpravidla bez dohledu, přičemž ředitel věznice může v souvislosti s návštěvou povolit odsouzenému opustit prostory věznice, a to až na dobu 24 hodin.⁸¹

U oddělení se středním stupněm zabezpečení již můžeme vnímat citelné zpřísnění pravidel pro zachování bezpečnosti. Odsouzení se v prostorách věznice pohybují zpravidla pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby, ředitel věznice jim ale může povolit volný pohyb po prostorách věznice. Práce odsouzených jsou vykonávány mimo prostor věznice, dohled nad nimi je ale vykonáván mnohem častěji, a to alespoň jedenkrát za hodinu. Volný pohyb pro návštěvu zdravotních zařízení mimo prostor věznice je možný pouze pro odsouzené, u kterých lze mít za to, že toho nezneužijí, a to na základě povolení ředitele věznice. Návštěvy odsouzených se odehrávají zpravidla za dohledu a obdobně jako u oddělení s nízkým stupněm zabezpečení, může být rozhodnuto ředitelem věznice o možnosti opuštění věznice až na dobu 24 hodin.⁸²

Oddělení s vysokým stupněm zabezpečení se již vyznačuje značným okleštěním práv odsouzených na úkor udržení bezpečnosti, vzhledem k velké míře nebezpečnosti odsouzených. Navrch k omezením uvedených u oddělení se středním stupněm zabezpečení, odsouzení pracují na pracovištích uvnitř věznice a na střežených pracovištích mimo věznice. Dohled nad pracujícími odsouzenými je prováděn nejméně každých 45 minut. V souvislosti s návštěvou lze povolit opuštění prostor věznice na dobu až 24 hodin pouze pro ty odsouzené, u kterých lze mít za to, že toho nezneužijí a u těch nacházejících se ve výstupním oddílu.⁸³

Co se týče věznic se zvýšenou ostrahou, vnitřní diference se u nich neuplatňuje, míra zabezpečení je tedy pro tento typ věznice vždy stejná. Odsouzení pracují pouze v prostorách věznice, případně v celách, dohled nad pracovní činností je vykonáván každých 30 minut. Odsouzeným se nepovoluje volný pohyb uvnitř věznice, a to ani při plnění pracovních úkolů. Návštěvy probíhají pouze v prostorách věznice, a to za dozoru.⁸⁴

Souhrnně je nutné ještě zmínit míru zabezpečení vnější bezpečnosti, která se liší podle užití ozbrojené stráže k zamezení útěku odsouzených osob. Tyto stráže jsou užívány pouze ve věznicích pro mladistvé, v oddělení s vysokým stupněm zabezpečení věznice s ostrahou a ve

---

⁸¹ § 51 ŘVTOS

⁸² § 52 ŘVTOS

⁸³ § 53 ŘVTOS

⁸⁴ § 54 ŘVTOS

věznici se zvýšenou ostrahou. U ostatních oddělení věznice s ostrahou se ozbrojené stráž nepoužívají.⁸⁵

4.1.3. Členění odsouzených podle vnější a vnitřní diferenciacce věznic

Pro lepší představu o realitě zařazování odsouzených do věznic podle jejich vnitřní a vnější diferenciacce nám může posloužit níže uvedená tabulka.

Tabulka č. 2 - Průměrné stavy odsouzených v roce 2021⁸⁶

Měsíc	S ostrahou nízký stupeň		S ostrahou střední stupeň		S ostrahou vysoký stupeň		S ostrahou nezařazení	Se zvýšenou ostrahou		Mladiství		Úhrnem odsouzení		Celkem
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži a ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	
leden	554,43	174,90	4 020,10	530,43	10 194,10	689,05	232,81	1 109,19	37,05	63,24	7,57	15 941,05	1 439,00	17 380,05
únor	546,70	165,55	4 015,60	531,65	10 211,00	687,45	251,80	1 121,15	37,05	58,35	7,40	15 952,80	1 429,10	17 381,90
březen	545,22	154,39	3 987,91	539,09	10 187,43	683,35	260,74	1 128,52	37,39	55,43	7,00	15 904,52	1 421,22	17 325,74
duben	572,83	168,61	3 929,94	535,78	10 203,33	678,78	252,41	1 128,28	35,72	54,17	7,00	15 888,56	1 425,89	17 314,44
květen	583,23	169,64	3 948,68	531,77	10 189,36	675,68	264,95	1 129,86	35,00	55,86	7,00	15 907,00	1 419,09	17 326,09
červen	593,59	165,23	3 926,14	536,32	10 213,73	669,50	263,36	1 125,45	35,27	58,09	7,00	15 917,00	1 413,32	17 330,32
červenec	608,45	172,20	3 922,55	538,15	10 189,30	663,25	270,30	1 129,75	34,60	57,75	7,00	15 907,80	1 415,20	17 323,00
srpen	599,36	175,86	3 892,77	538,41	10 184,00	656,32	243,00	1 131,41	34,00	58,27	6,05	15 865,82	1 410,64	17 276,45
září	588,30	176,90	3 853,10	541,45	10 150,50	654,00	263,95	1 133,65	32,65	61,05	5,60	15 786,60	1 410,60	17 197,20
říjen	589,80	172,20	3 842,65	543,90	10 129,00	652,15	251,40	1 136,55	33,45	58,00	5,00	15 756,00	1 406,70	17 162,70
listopad	595,67	171,95	3 812,05	550,29	10 151,19	647,52	257,19	1 121,52	32,05	55,38	4,00	15 735,81	1 405,81	17 141,62
prosinec	592,77	168,27	3 768,32	536,95	10 144,59	645,68	231,00	1 127,45	32,41	53,86	4,00	15 687,00	1 387,32	17 074,32

Jak můžeme vyčíst z tabulky nejvíce odsouzených, přibližně dvě třetiny jejich celkového počtu, se v roce 2021 nacházelo v oddělení s vysokým stupněm zabezpečení věznice s ostrahou. Asi jedna čtvrtina odsouzených se nacházela v oddělení se středním stupněm zabezpečení věznice s ostrahou. Poměrně zanedbatelný počet odsouzených byl umístněný v oddělení s nízkým stupněm zabezpečení věznice s ostrahou, v průměru pouze necelých 600 odsouzených mužů a necelých 200 odsouzených žen. Ve věznicích se zvýšenou ostrahou bylo v průměru umístněných přibližně přes 1100 odsouzených mužů a pouze necelých 40 žen.

4.2. Orgány zabezpečující výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody

Orgánem zabezpečujícím výkon trestu odnětí svobody je dle § 3 odst. 1 ZVTOS Vězeňská služba. Vězeňská služba je oprávněna odsouzeným dávat pokyny a příkazy a užívat vůči nim omezení a donucovací prostředky, které stanoví zvláštní zákon, který představuje zákon

⁸⁵ § 49 ŘVTOS

⁸⁶ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021* [online]. Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, s. 117 [cit. 20.9.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>

č. 555/1992 Sb. o Vězeňské a justiční stráží České republiky (dále jen „ZVJS“).⁸⁷ Činnosti Vězeňské služby jsou popsány právě v ZVJS a jsou dále rozděleny mezi jednotlivé složky Vězeňské stráže, jimiž jsou vězeňská stráž, justiční stráž, správní služba, Akademie Vězeňské služby a pověřené orgány Vězeňské služby.⁸⁸

Vězeňská stráž mj. střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, přepravuje tyto osoby do výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, střeží věznice, a je-li povolána k plnění úkolů justiční stráže, střeží budovy soudů, státních zastupitelství a ministerstev. Justiční stráž zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstev a v jiných místech jejich činnosti a může být dočasně povolána k uvedeným činnostem vězeňské stráže. Správní služba rozhoduje ve správním řízení a dále zabezpečuje organizační, ekonomickou, vzdělávací, výchovnou, zdravotnickou a další odbornou činnost. Akademie Vězeňské služby provádí vzdělávání příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců Vězeňské služby. Dále pověřené orgány Vězeňské služby v rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem objasňují a prověřují trestné činy osob ve výkonu trestu odnětí svobody.⁸⁹

V rámci této kapitoly bych rád popsal činnost občanských pracovníků Vězeňské služby, kterými jsou vychovatelé, sociální pracovníci, psychologové, speciální pedagogové, případně zdravotnický personál.⁹⁰ Ke konci roku 2021 bylo součástí personálu Vězeňské služby přibližně 4200 občanských zaměstnanců oproti necelým 7000 příslušníkům Vězeňské služby.⁹¹ Z tohoto počtu lze jasně vnímat jejich důležitost pro chod vězení jako celku.

Významnou úlohu při organizaci výkonu trestu odnětí svobody hrají vychovatelé, kteří např. sestavují plán návštěv, zpravidla určují rozmístění odsouzených do jednotlivých cel, kontrolují korespondenci odsouzených nebo rozdělují podíl odsouzených na běžné denní činnosti věznice. V rámci své běžné činnosti také dohlížejí na dodržování pořádku na oddělení, což jinak patří spíše do pravomoci příslušníků Vězeňské služby. Na vychovatele je dokonce ředitelem věznice delegována pravomoc udělovat kázeňské tresty a odměny. Také by měli sloužit k potřebám odsouzených, kteří se na ně mohou obrátit s jejich problémy, které by vychovatel

---

⁸⁷ § 3 odst. 2 ZVTOS

⁸⁸ § 2 a § 3 odst. 1 ZVJS

⁸⁹ § 3 a § 2 odst. 1 písm. k) a o) ZVJS

⁹⁰ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, ISBN 978-80-7357-706-3., s. 12

⁹¹ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021* [online]. Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, s. 32-33 [cit. 20.9.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>

mohl v rámci svých možností sám vyřešit, případně řešení delegovat na jiného pracovníka věznice. Stěžejní pracovní náplní vychovatelů je i zpracování návrhů hodnocení programu zacházení jednotlivých odsouzených.⁹²

Stejně jako vychovatelé, významnou roli v rámci občanských pracovníků mají také psychologové. Psychologové provádějí vstupní vyšetření odsouzených při jejich nástupu do výkonu trestu. Toto vyšetření následně slouží věznici jako pojítka ke správnému zacházení s odsouzeným. Psychologové pomáhají vychovatelům řešit problémy odsouzených, osobní kontakt s odsouzeným během výkonu trestu ale probíhá na základě žádosti odsouzeného (na jednoho psychologa připadá více než 200 odsouzených, v porovnání s 20 odsouzenými na jednoho vychovatele). Setkání odsouzeného s psychologem může navrhnout také jiný zaměstnanec, zejména vychovatel, pokud to uzná za vhodné pro potřeby odsouzeného. Na rozdíl od vychovatelů, psychologové nepřicházejí s odsouzenými do kontaktu tak často, jako odborní pracovníci, ale významně napomáhají správnému zacházení s jednotlivými odsouzenými a k udržování jejich psychického zdraví. Příkladem jiných odborných pracovníků, podílejících se na práci s odsouzenými, jsou speciální pedagogové, terapeuti nebo pedagogové volného času. Ti vedou různé činnosti v rámci programu zacházení.⁹³

4.3. Průběh výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody

Účelem této podkapitoly je předestřít ucelený pohled na průběh výkonu trestu odnětí svobody, a to od jeho nařízení, až po samotné propuštění odsouzeného. Mimo samotného popisu průběhu výkonu trestu poukážu také na některé statistické údaje spojené s výkonem trestu odnětí svobody.

4.3.1. Nařízení výkonu trestu

Před samotným nástupem do výkonu trestu odnětí je nutné jeho nařízení. V souladu s § 321 TŘ zašle předseda senátu příslušné věznici nařízení výkonu trestu a vyzve odsouzeného, je-li na svobodě, aby ve stanovené lhůtě nastoupil do výkonu trestu. To činí ve chvíli, kdy se rozhodnutí na základě, kterého se má vykonat NTOS, stalo vykonatelným. V nařízení je nutné uvést den, kdy má odsouzený do výkonu trestu nastoupit, typ věznice, do které je zařazen, započítání vazby nebo trestu a předchozí tresty odsouzeného společně s uvedením, zda byly

---

⁹² MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011, ISBN 978-80-87212-89-9., s. 101

⁹³ Tamtéž, s. 101-103

vykonány.⁹⁴ Dále podle § 321 TŘ může předseda senátu poskytnout odsouzenému k nástupu do výkonu trestu dostatečnou lhůtu k zařazení jeho záležitostí, to ale pouze nebylo-li zjištěno, že pobyt odsouzeného na svobodě je nebezpečný, nebo nevyplývá-li z jeho jednání nebo jiných konkrétních skutečností důvodná obava, že uprhe nebo se bude skrývat. Dále platí, že pokud jsou naplněny uvedené obavy nebo odsouzený nenastoupil do výkonu trestu ve lhůtě, která mu byla poskytnuta, nařídí předseda senátu, aby byl do výkonu trestu dodán. Předseda senátu také vždy požádá policejní orgán o neprodlené podání informací, zda byl odsouzený do výkonu trestu dodán, případně jaké okolnosti tomu brání.

4.3.2. Odklad výkonu trestu

Výkon trestu lze odložit ze zdravotních důvodů.⁹⁵ Předseda senátu odloží na potřebnou dobu výkon trestu odnětí svobody, jestliže z lékařské zprávy, případně z jiných skutečností vyplývá, že by výkon trestu ohrozil život nebo zdraví odsouzeného. Pokud odsouzený požádá o odklad výkonu trestu z uvedených důvodů, avšak předseda senátu má za to, že tyto důvody nejsou dány, vyzve odsouzeného, aby nejpozději při nástupu výkonu trestu předložil zprávu o svém zdravotním stavu příslušné věznicí. V případě, kdy věznice zjistí, že zdravotní stav odsouzeného mu neumožňuje podrobit se výkonu trestu odnětí svobody, podle povahy daného případu navrhne soudu jeho odklad nebo přerušování. Zajímavým příkladem je, že předseda senátu vždy rozhodne o odkladu výkonu trestu těhotné ženy a matky pečující o dítě do jednoho roku věku, pokud byla odsouzena za jiný trestný čin než za zvlášť závažný zločin, a to na dobu jednoho roku. V případě, že byla odsouzena za zvlášť závažný zločin, předseda senátu může rozhodnout o odkladu na dobu jednoho roku, přičemž může ve svém rozhodnutí určit různé omezující opatření dle § 322 odst. 4 TŘ.

Speciální režim platí pro odklady krátkodobých trestů. Výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího jeden rok lze z důležitých důvodů odložit, a to na dobu nejvýše tří měsíců. Na dobu delší než tři měsíce lze krátkodobý trest odložit pouze výjimečně, a to ze zvlášť důležitých důvodů, zejména pokud by výkon trestu mohl mít pro odsouzeného nebo jeho rodinu mimořádně těžké následky.⁹⁶ Tyto odklady krátkodobých trestů nespočívají ve zdravotním stavu

---

⁹⁴ ŠKVAIN, Petr. § 321 [Nařízení výkonu trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-465-0., s. 3749

⁹⁵ § 322 TŘ

⁹⁶ § 323 odst. 1 a 2 TŘ

odsouzeného, ale mohou se ale týkat např. zdravotního stavu některého z jeho rodinných příslušníků.⁹⁷

4.3.3. Nástup do výkonu trestu

Proces nástupu odsouzeného do výkonu trestu odnětí svobody je podrobně popsán v úvodních ustanoveních ZVTOS a především ŘVTOS. Odsouzený nastoupí na výkon trestu ve věznici, která byla určena soudem ve výzvě k nástupu, z důležitých důvodů může odsouzeného k nástupu výkonu trestu přijmout i jiná věznice. Tyto důvody nejsou blíže zákonem specifikovány, může mezi ně patřit např. přeplněnost původní věznice nebo vzdálenost odsouzeného od věznice a s tím spojená obava z opožděného nástupu.⁹⁸ Před samotným nástupem je vhodné si zařídit některé praktické záležitosti, mezi které patří např. nahlášení výkonu trestu na příslušných úřadech (úřad práce, správa sociálního zabezpečení atd.) nebo návštěva praktického lékaře pro vystavení vyjádření o zdravotním stavu pro vězeňského lékaře, týkající se zdravotního stavu, zdravotních omezení apod.⁹⁹

U přijetí odsouzeného do výkonu trestu je nejdříve nutné ověřit jeho totožnost pomocí dokladu totožnosti, aby se vyloučila záměna s jinou osobou. Následně se provede osobní prohlídka odsouzeného a potřebná hygienická a protiepidemická opatření. Odsouzený je oprávněn si u sebe ponechat písemnosti související s trestním řízením, které bylo nebo je proti němu vedeno, úřední písemnosti a různé osobní předměty, jakými jsou např. knihy, časopisy, fotografie, hygienické potřeby nebo (po provedení technické kontroly) také rádio.

Po nástupu do výkonu trestu se odsouzení ubytují v přijímacím oddílu věznice. Odděleně od sebe jsou ubytovány ženy a muži, mladiství a dospělí, recidivisté a osoby, které nastupují do výkonu trestu poprvé atd.¹⁰⁰ V přijímacím oddíle jsou koncentrovány různé skupiny odsouzených, je tedy nutné bedlivě dodržet uvedené zásady rozmístění, aby nedošlo k zbytečným kolizím mezi rozdílnými skupinami odsouzených. Pobyt v přijímacím oddílu by neměl převýšit dobu dvou týdnů, během které se odsouzený podrobí vstupní lékařské prohlídce a rovněž vstupnímu vyhodnocení vnějších a vnitřních rizik ke stanovení stupně zabezpečení.

---

⁹⁷ ŠKVAIN, Petr. § 323 [Odklad krátkodobých trestů]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-465-0., s. 3762

⁹⁸ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, ISBN 978-80-7357-706-3., s. 30-31

⁹⁹ LOBOTKA, Andrej. *Jak se připravit na nástup do vězení?* [online]. David Zahumenský advokátní kancelář, 2015 [cit. 22.9.2022]. Dostupné z: <https://www.davidzahumensky.cz/wp-content/uploads/2015/05/Jak-se-p--ipravit-na-n--stup-do-v--zen---manu--l.pdf>

¹⁰⁰ Podrobné rozdělení uvedeno v § 7 ZVTOS

Následně je odsouzený přemístěn na základě rozhodnutí Generálního ředitelství Vězeňské služby do konkrétní věznice pro výkon trestu.

Při nástupu do konkrétní věznice se odsouzený zařadí do tzv. nástupního oddílu, odděleně od ostatních odsouzených. Odsouzený se během doby strávené v nástupním oddíle seznámí s vnitřním řádem věznice a s prostředím, ve kterém bude trest vykonávat. Především tato doba slouží pro zpracování komplexní zprávy o odsouzeném, včetně návrhu programu zacházení s odsouzeným, určenými odbornými zaměstnanci. Program zacházení je klíčový nástroj pro úspěšnou resocializaci odsouzeného, podrobně se mu budu věnovat v následující podkapitole.

Vicherek poznamenává, že s nástupem do výkonu trestu odnětí svobody má mnoho odsouzených problém. Tyto problémy údajně pramení z psychiky odsouzených (strach z pobytu za mřížemi), někdy ze zdravotních důvodů (zda bude o odsouzené dobře postaráno, jestli se nezhorší jejich zdravotní stav), jindy ze sociálních důvodů (je nutné zabezpečit rodinu atd.), což eventuálně vede k nenastoupení do výkonu trestu. To vedlo zákonodárce k zakomponování této skutečnosti do TZ.¹⁰¹ Trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání se dopustí ten, kdo: „*bez závažného důvodu nenastoupí na výzvu soudu trest odnětí svobody nebo se jiným způsobem neoprávněně brání nástupu výkonu tohoto trestu*“.¹⁰² I když je, dle mého názoru, nutné chápat obavy odsouzeného z nástupu do výkonu trestu, je především nutné hledět na zájem společnosti, který spočívá v nutnosti dodržení soudem určeného trestu. Proto si myslím, že zavedení dané skutkové podstaty do TZ bylo správným krokem. Obava ze spáchání dalšího trestného činu by, především u nerecidivistů, měla mít za následek řádný nástup odsouzeného do výkonu trestu.

Pro představu o počtu nově nastoupených odsouzených do výkonu trestu odnětí svobody uvádím níže zobrazený graf.

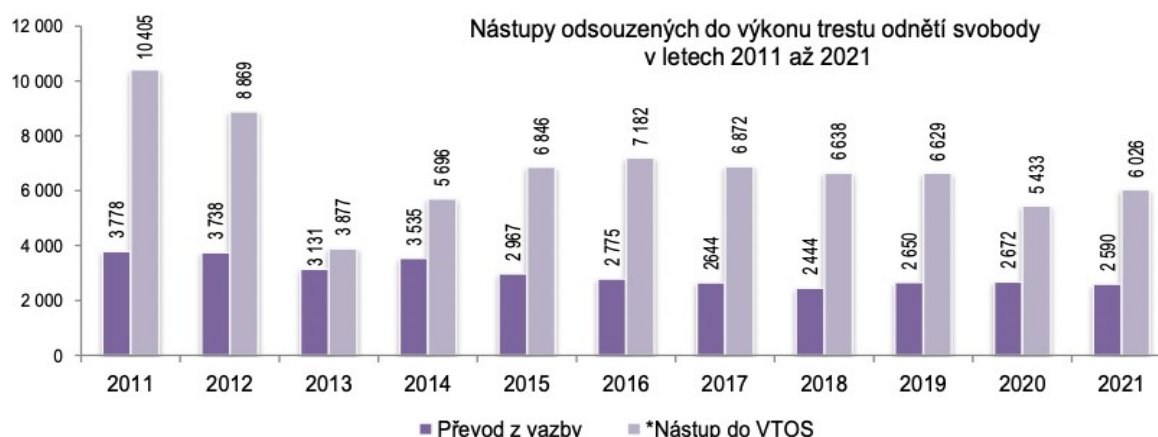
---

¹⁰¹ VICHEREK, Roman. *Nenastoupení do výkonu trestu odnětí svobody jako trestný čin* [online]. epravo.cz, 12.7.2011 [cit. 22.9.2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nenastoupeni-do-vykonu-trestu-odneti-svobody-jako-trestny-cin-74830.html>

¹⁰² § 337 odst. 1 písm. e) TZ

Graf. č. 1 Nástupy odsouzených do výkonu trestu odnětí svobody v letech 2011 až 2021¹⁰³

4.3.4. Přerážení odsouzeného

V rámci vnější diferenciacce věznic lze odsouzeného přerážet do jiného typu věznice. I po změně vnější diferenciacce věznic, popsané v úvodu celé kapitoly, o tomto nadále v souladu s § 57 odst. 2 TZ rozhoduje soud. Přerážení odsouzeného do jiného typu věznice v podstatě znamená dodatečnou změnu odsuzujícího rozsudku, jímž bylo pravomocně rozhodnuto o zařazení pachatele do určitého typu věznic. Jelikož se některé z těchto okolností v době probíhajícího výkonu trestu odnětí svobody mohou změnit, umožňuje TZ reagovat na změnu zmírněním nebo zpřísněním režimu výkonu trestu odnětí svobody na základě možností nápravy odsouzeného a požadavků na ochranu společnosti.¹⁰⁴

O přerážení odsouzeného do věznice s ostrahou rozhodne soud, jestliže chování odsouzeného a způsob, jakým plní své povinnosti, nasvědčují tomu, že přerážení přispěje k jeho nápravě. Z věznice se zvýšenou ostrahou nelze odsouzeného přerážet, pokud nevykonal alespoň jednu čtvrtinu uloženého trestu, u odsouzeného na doživotí alespoň deset let. Odsouzený může i sám požádat o přerážení do věznice s ostrahou, pokud mu nebude soudem vyhověno, může opakovat žádost nejdříve za šest měsíců od skončení řízení, týkajícího se předchozí žádosti. O přerážení odsouzeného do věznice se zvýšenou ostrahou může soud rozhodnout, pokud

¹⁰³ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021* [online]. Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, s. 118 [cit. 22.9.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>

¹⁰⁴ PŮRY, František. § 57 [Přerážení odsouzeného do věznice jiného typu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-428-5., s. 777

odsouzený závažným způsobem nebo opakovaně porušil pořádek nebo kázeň, případně byl-li odsouzený pravomocně uznán vinným trestným činem, který spáchal během výkonu trestu.¹⁰⁵

4.3.5. Přerušování výkonu trestu

Rozhodnutí o přerušování výkonu trestu má za následek, že předchozí rozhodnutí, podle kterého se má vykonat NTOS, nelze po dobu uvedenou v rozhodnutí o přerušování vykonat a odsouzený je dočasně propuštěn na svobodu.¹⁰⁶ Přerušování výkonu trestu odnětí svobody je institut pojící se k zdravotnímu stavu odsouzeného. Dle § 325 odst. 1 TŘ platí, že: „*Je-li odsouzený, na němž se vykonává trest odnětí svobody, stížen těžkou nemocí, může předseda senátu výkon trestu na potřebnou dobu přerušit; předseda senátu vždy přerušit výkon trestu na těhotné ženě nebo matce dítěte mladšího jednoho roku.*“ V případě obavy, že odsouzený uprchne nebo zneužívá povoleného přerušování, předseda senátu přerušování výkonu trestu odvolá.¹⁰⁷ Tento institut ale v praxi často užíván není. V roce 2021 byl ze zdravotních důvodů přerušován výkon trestu odnětí svobody pouze v 76 případech.¹⁰⁸

4.3.6. Podmíněné propuštění a propuštění z výkonu trestu

Podmíněné propuštění představuje možnost zmírnění již uloženého a zároveň vykonávaného nepodmíněného trestu odnětí svobody. Tento institut může sloužit jako motivace pro odsouzeného, jelikož pokud vyhoví podmínkám spojeným s podmíněným propuštěním z výkonu trestu, nebude muset vykonat zbývající část trestu.¹⁰⁹ V souladu s § 88 odst. 1 TZ může být z výkonu trestu odnětí svobody podmíněně propuštěn odsouzený, který:

- vykonal alespoň polovinu uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody nebo
- nebyl odsouzen za zvlášť závažný zločin specifikovaný § 88 odst. 1 písm. b) TZ, a který dosud nebyl ve výkonu trestu odnětí svobody, vykonal alespoň třetinu

---

¹⁰⁵ § 57 TZ

¹⁰⁶ ŠKVAJN, Petr. § 325 [Přerušování výkonu trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-465-0., s. 3771

¹⁰⁷ § 325 odst. 2 TŘ

¹⁰⁸ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021* [online]. Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, s. 127 [cit. 1.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>

¹⁰⁹ PÚRY, František. § 88 [Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-428-5., s. 1077

uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody.

V souladu s právní úpravou obsaženou v TŘ, rozhoduje o podmíněném propuštění soud na návrh odsouzeného, státního zástupce nebo ředitele věznice, v níž se vykonává trest, nebo i bez takového návrhu ve veřejném zasedání. S účinností od 1. ledna 2022 došlo novelizačním zákonem¹¹⁰ v procesu podávání žádostí o podmíněné propuštění ze strany odsouzeného k důležité změně. Nově může odsouzený podat návrh pouze prostřednictvím věznice. Jak vychází z důvodové zprávy k tomuto zákonu, touto změnou by mělo dojít k dosažení komplexnosti materiálů, které od věznice soud obdrží, takže si soud již nebude muset vyžadovat stanovisko k žádosti, což celý proces vyřízení žádosti urychlí. Dále by změna měla vést ke snížení počtu žádostí o podmíněné propuštění, které nesplňují zákonné požadavky (jelikož věznice odsouzeného na nedostatky upozorní), zároveň bude mít věznice přehled o podaných návrzích.¹¹¹ Jak správně poznamenává Šaurová: „Navrhovaná úprava by tedy měla proces rozhodování o podmíněném propuštění zefektivnit zejména tím, že klade vyšší nároky na samotného odsouzeného, aby nepodával neuvážené návrhy na podmíněné propuštění a také na jeho spolupráci s věznicí.“¹¹²

V případě, že soud rozhodne kladně o žádosti o podmíněné propuštění, stanoví odsouzenému také zkušební dobu. U odsouzených za přečin může trvat až tři roky a u odsouzených za zločin jeden rok až sedm let. Soud může odsouzenému dále uložit přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život; může mu taktéž uložit, aby podle svých možností nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem. Ve veřejném zasedání pak soud rozhodne, zda se odsouzený osvědčil, nebo zda zbytek trestu vykoná.

---

¹¹⁰ zákon č. 220/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

¹¹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 220/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, s. 2. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgiyv6mrsqbpwi6q&rowIndex=0>

¹¹² ŠAUROVÁ, Veronika. *Změny v podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody od 1. 1. 2022* [online]. [pravniprostor.cz](https://www.pravniprostor.cz), 27.4.2022 [cit. 2.10.2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/htzmeny-v-podminenem-propusteni-z-vykonu-trestu-odneti-svobody-od-112022>

Obecně lze říct, že se institut podmíněného propuštění nepoužívá tak často, jak by mohl. Jak uvádí Válková, až 40 % žádostí o podmíněné propuštění v ČR je zamítnuto, 22 % žádostí je vzato zpět a pouze 32 % žádostí je vyřízeno kladně, což je velký rozdíl oproti běžné praxi v západoevropských zemích, kde polovina až dvě třetiny žadatelů uspěje. Ještě horší situace je u odsouzených na doživotí, u kterých k podmíněnému odsouzení došlo v ČR zatím pouze jednou.¹¹³ Tato situace není dle mého názoru úplně optimální. Institut podmíněného propuštění představuje důležitý nástroj v pozitivní motivaci odsouzeného. Možnost zkrácení trestu může vést odsouzeného k lepšímu chování ve věznicí a k vyšší možnosti jeho resocializace. Zejména pokud značně snížíme nebo téměř vyloučíme možnost podmíněného propuštění u dlouhodobě odsouzených, marginalizujeme tím nápravnou funkci trestu. I když má trest také funkci ochrannou, primárně by se trest měl nést v duchu relativních teorií a vést především k nápravě pachatele, jak to již bylo v této diplomové práci rozebráno výše.

Co se týče standardního propuštění z výkonu trestu, ZVTOS upravuje následující důvody pro propuštění:

- a) *uplynula doba trestu stanovená v pravomocném a vykonatelném rozhodnutí soudu a Vězeňské službě nebylo doručeno nařízení soudu k výkonu dalšího trestu,*
- b) *obdržela písemný příkaz, aby odsouzený byl propuštěn na svobodu, vydaný soudem na základě jeho rozhodnutí,*
- c) *propuštění nařídil státní zástupce při výkonu dozoru nad výkonem trestu, nebo*
- d) *o propuštění rozhodl prezident republiky při udělování milosti nebo ministr při výkonu svých oprávnění podle trestního řádu.¹¹⁴*

Dále je stejným zákonem upraven tzv. výstupní oddíl. Pokud věznice výstupní oddíl zřídila, tak se do něj přibližně šest měsíců před očekávaným skončením výkonu trestu zpravidla zařazují odsouzení, kterým byl uložen trest delší než 3 roky, a odsouzení, jimž je třeba pomáhat při vytváření příznivých podmínek pro soběstačný život. Ve výstupním oddíle jsou programy zacházení upraveny takovým způsobem, aby připravili odsouzené na samostatný způsob života. Obecně věznice dbá o to, aby před propuštěním odsouzeného poučila o povinnosti přihlásit se

---

¹¹³ V ČR se podmíněně nepropouští doživotně odsouzení. V Německu to není nic výjimečného, upozorňuje Válková [online]. ceska-justice.cz, 7.3.2022 [cit. 2.10.2022]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2022/03/v-cr-se-podminene-nepropousti-dozivotne-odsouzeni-v-nemecku-to-neni-nic-vyjimecneho-upozornuje-valkova/>

¹¹⁴ § 73a ZVTOS

neprodleně po propuštění k pobytu, a upozorní ho na zákonné podmínky osvědčení se ve zkušební době podmíněného propuštění a zahlazení odsouzení. Dále věznice zajistí, aby byl odsouzený propuštěn z výkonu trestu s platnými doklady totožnosti.¹¹⁵

4.4. Zacházení s odsouzenými

Záměrem této podkapitoly je přiblížit, jakým způsobem je zacházeno s odsouzenými během výkonu trestu. Na úvod si proto přiblížíme stěžejní institut související s výkonem NTOS – program zacházení, jehož součástí je také zaměstnávání a vzdělávání odsouzených. Následně si přiblížíme práva a povinnosti odsouzených během výkonu trestu a na závěr kapitoly bude stručně popsána problematika kázeňských trestů a odměn.

4.4.1. Program zacházení

Program zacházení představuje důležitý nástroj pro pozitivní motivaci odsouzeného. Vypracovává se pro každého odsouzeného, který má vykonat NTOS nebo jeho zbytek o výměře delší než tři měsíce.¹¹⁶ Dle ZVTOS program zacházení obsahuje jasně formulovaný cíl působení na odsouzeného, způsoby zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle a způsob a četnost jeho hodnocení. Součástí programu je zpravidla určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, případně jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho soběstačný život. Program zacházení se vypracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném. Ta obsahuje výsledky posouzení odsouzeného odbornými zaměstnanci věznice (zejména psychologického, pedagogického a lékařského), dále také vychází z dostupných materiálů o odsouzeném, jimiž jsou např. zprávy z místa bydliště, pracoviště nebo školy, opis z rejstříku trestů apod. Odborní zaměstnanci posoudí osobnost odsouzeného, zejména stupeň jeho narušení, míru intelektu, zdravotní stav a psychické problémy, ale také jeho zájmy či schopnosti.¹¹⁷

Program zacházení se člení na:

- Pracovní aktivity: oblast představuje zaměstnávání odsouzených, pracovní aktivitu k zajištění každodenního chodu věznice nebo také pracovní terapii.

---

¹¹⁵ § 13 ŘVTOS

¹¹⁶ MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011, ISBN 978-80-87212-89-9., s. 103

¹¹⁷ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, ISBN 978-80-7357-706-3., s. 134

- Vzdělávací aktivity: rozumí se jimi zejména vzdělávání organizované školským zařízením věznice, dále též vzdělávání kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu, případně také korespondenční kurzy.
- Speciální výchovné aktivity: spadají sem výchovné prostředky (např. sociální výcvik, psychoterapie nebo pohybová terapie), které mají za úkol poskytnout nový náhled na chybné postoje a vnímání.
- Zájmové aktivity: spadají sem různé formy individuální a skupinové zájmové činnosti podle potřeb odsouzených a možností věznice. Ve Vazební věznici Olomouc to je např. zahradnický kroužek, akvaristický kroužek, včelaření nebo biblická hodina (aktivita kaplana věznice zaměřená na rizika v sociálních vztazích a rodině).¹¹⁸
- Oblast utváření vnějších vztahů: tato oblast zahrnuje různé aktivity, které mají za úkol přispět k řádnému a soběstačnému životu odsouzeného po propuštění z výkonu trestu.¹¹⁹

Úspěšnost programu zacházení se pravidelně vyhodnocuje, přičemž frekvence vyhodnocování se odvíjí podle typu věznice. Na základě vyhodnocení je odsouzený zařazen do jedné ze tří prostupných skupin vnitřní diferenciaci. V první skupině jsou umístění odsouzení, kteří převážně plní aktivity programu zacházení a dodržují vnitřní řád věznice, v druhé skupině odsouzení s kolísavým plněním programu zacházení, a nakonec ve třetí skupině jsou umístění odsouzení, kteří odmítají plnit program zacházení a pravidelně porušují vnitřní řád věznice.¹²⁰ Každá skupina má jiný způsob zacházení s odsouzeným, nižší stupeň je spojen s řadou výhod v podobě dovolených aktivit. Tímto způsobem jsou odsouzení motivováni k resocializaci a dodržování pořádku ve věznici.

4.4.2. Zaměstnávání odsouzených

Podle právní úpravy obsažené v ZVTOS a ŘVTOS je odsouzený povinen vykonávat práce, která mu jsou přiděleny. Odmítnutí pracovat je závažným porušením povinností odsouzeného, se kterým se zpravidla váže uložení kázeňského trestu. Pracovní povinnost se nevztahuje na vybrané skupiny odsouzených, mezi které mj. patří odsouzení starší 65 let, zdravotně nezpůsobilí nebo poživatelé invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně. Podle

¹¹⁸ *Program zacházení* [online]. Vězeňská služba České republiky [cit. 9.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-olomouc/sekce/program-zachazeni>

¹¹⁹ MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011, ISBN 978-80-87212-89-9., s. 103-104

¹²⁰ Tamtéž, s. 105-106

účelu výkonu trestu se odsouzení zařazují do různých pracovních skupin. Pracovní doba, podmínky a ukládání přesčasů se řídí právní úpravou pro zaměstnance v právním poměru zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce. Do pracovní doby se nezapočítává úklidová nebo další obdobná činnost potřebná k zajištění každodenního provozu věznice a pracovní terapie. Odměňování odsouzených se řídí podmínkami stanovenými nařízením vlády č. 361/2017 Sb., nařízení vlády o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody. Výše odměny se liší v závislosti na míře odbornosti vyžadované pro danou práci, přičemž se pohybuje v rozmezí od 50 % minimální mzdy za měsíc pro práce, u kterých není vyžadována žádná odborná kvalifikace až do 120 % minimální mzdy za měsíc pro práce, u kterých je potřebné vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu. Práce probíhá v rámci provozu věznice (např. úklid, práce v kuchyni), vlastní výroby či podnikatelské činnosti věznice (např. kovovýroba, zámečnické práce, stavební činnost) nebo u jiných subjektů než věznice (např. likvidace odpadu, úklid veřejného prostranství).

Ke konci roku 2021 bylo podle údajů Vězeňské služby zaměstnáno 54,26 % zaměstnatelných odsouzených.¹²¹ Vězeňská služba organizuje aktivity a projekty vedoucí k zaměstnávání vězňů, např. v podobě seminářů v na téma zaměstnávání vězňů ve spolupráci se Svazem průmyslu a dopravy ČR, Komorou sociálních podniků, Hospodářskou komorou a Centrem pro podporu podnikání.¹²² Osobně považuji zaměstnávání odsouzených za velmi důležitou složku v procesu resocializace odsouzených. Udržování a rozvíjení pracovních návyků je důležité pro následné zařazení odsouzeného zpátky do běžného života. V případě, že si odsouzený za dobu strávenou ve vězení odvykne pracovním návykům, může to pro něho mít fatální následky při snaze o integraci zpět do společnosti. Mimo rozšiřování možností zaměstnání odsouzených by se měla také podporovat motivace odsouzených k práci (zaměstnávání je jednou z klíčových složek programu zacházení). K tomuto by dle mého mohla pomoci vyšší finanční odměna odsouzených, což se ale jeví jako problematické, vzhledem k dopadu na veřejný rozpočet.

---

¹²¹ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021* [online]. Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, s. 61 [cit. 10.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statistica-rocenka-2021.pdf>

¹²² *Zaměstnávání vězňů* [online]. Vězeňská služba České republiky [cit. 10.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/zamestnavani-odsouzenych>

4.4.3. Vzdělávání odsouzených

Významnou metodou resocializace je vzdělávání odsouzených. Prostřednictvím vzdělávání může odsouzený nabýt znalosti a dovednosti, které jsou nutné k jeho opětovnému zařazení do pracovního a běžného života a je nutné proto vzdělávání chápat jako jeden z prostředků naplnění základních zásad výkonu trestu odnětí svobody.¹²³ Jak již zmiňuji výše, vzdělávání je jednou ze stěžejných oblastí programu zacházení, přičemž dle § 36 odst. 4 ŘVTOS se vzdělávacími aktivitami rozumí:

- *vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm,*
- *vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu),*
- *vzdělávání v korespondenčních kursech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky.*

Podle statistické ročenky Vězeňské služby můžeme vzdělávání odsouzených rozdělit na formální a neformální. Formální vzdělávání je zajištěno prostřednictvím vlastních školských vzdělávacích středisek středních odborných učilišť Vězeňské služby a také za pomoci spolupracujících subjektů ze státní i soukromé sféry, jako jsou základní školy, střední odborná učiliště, střední školy, vyšší odborné školy, vysoké školy a univerzity. Formální vzdělávání je zakončeno dokladem o dosaženém vzdělání. Z dokladu nesmí být patrné, že bylo vzdělání dosaženo během výkonu trestu odnětí svobody. Neformální vzdělávání zahrnuje různé vzdělávací aktivity programu zacházení. Jedná se např. o všeobecně vzdělávací kurzy, odborné kurzy či rekvalifikační kurzy. Formální vzdělávání je dále možné rozdělit podle úrovně dosaženého vzdělání na primární, sekundární a terciální, jinými slovy na základní, středoškolské a vysokoškolské vzdělání. Primární vzdělávání se týká především mladistvých osob a probíhá při výkonu trestu/trestního opatření ve věznici, ve které je odsouzený situován. Střední odborné a středoškolské studium je většinou realizováno v následujících oborech: stravování, provozní a ubytovací služby, potravinářská výroba, malířské práce, textilní a oděvní výroba, zednické práce a zahradnická výroba. Vysokoškolské studium je převážně realizováno ve Vazební věznici Praha Ruzyně. Ve spolupráci s Katolickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy je možné studovat

---

¹²³ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, ISBN 978-80-7357-706-3., s. 113

obor Teologické nauky a získat bakalářský titul. Odsouzené ženy mohou studovat kombinované studium na 2. lékařské fakultě Univerzity Karlovy, obor Všeobecná sestra.¹²⁴

Dle mého názoru jsou snahy o vzdělávání odsouzených velmi pozitivním prvkem. Osobně se mi ale zdají velice limitované možnosti vysokoškolského vzdělávání v rámci výkonu trestu. Obor Všeobecná sestra se jeví jako praktický obor, který může výrazně pomoci odsouzeným ženám v procesu resocializace, na druhé straně obor Teologické nauky považují za méně prospěšný pro odsouzené. Potenciální přidání jiných oborů by mohlo výrazně pomoci odsouzeným při rekvalifikaci a jejich následnému uplatnění na pracovním trhu.

4.4.4. Práva odsouzených

Podrobnou právní úpravu práv odsouzených, způsoby jejich ochrany a možnosti jejich omezení nalezneme v ZVTOS. Za stěžejní je považováno antidiskriminační ustanovení, garantující rovnost práv všem odsouzeným, obsažené v § 15 ZVTOS.¹²⁵ Dále následuje dlouhý výčet práv odsouzených, ze kterého si uvedeme ty nejdůležitější. V rámci sociálních podmínek je odsouzenému zabezpečeno lůžko a uzamykatelná skříňka k uložení osobních věcí, osmihodinová doba ke spánku, doba potřebná k osobní hygieně a úklidu, stravování, nejméně jednogodinová vycházka a přiměřené osobní volno. Odsouzený má právo na zdravotní služby v rozsahu a za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem,¹²⁶ s rozdílem přihlédnutí k omezením vyplývajícím z účelu trestu. Dále je odsouzenému garantováno zajištění sociálního poradenství, pomoci a podpory v rozsahu stanoveném zákonem upravujícím poskytování sociálních služeb, a to prostřednictvím sociálního pracovníka věznice.

Odsouzený má právo přijímat a na své náklady odesílat písemnou korespondenci (pokud je bez finančních prostředků, korespondenci odešle věznice na své náklady) bez omezení, pokud zákon nestanoví jinak. Vězeňská služba je oprávněna provádět kontrolu korespondence, přičemž je oprávněna seznámit se s obsahem zasílaných písemností. V případě, že by obsah korespondence zakládal podezření, že je připravován nebo páchan trestný čin, Vězeňská služba

---

¹²⁴ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021* [online]. Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, s. 166 [cit. 15.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>

¹²⁵ BRUNOVÁ, Markéta. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Praha: Leges, 2020, ISBN 978-80-7502-408-4., s. 179

¹²⁶ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů; Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů; Zákon č. 592/1992 Sb., o pojištění na všeobecné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

korespondenci zadrží a předá ji orgánu činným v trestním řízení. Garantováno je také právo na použití telefonu ke kontaktu s osobou blízkou nebo obhájcem v době vymezené vnitřním řádem věznice. Návštěvy blízkých osob probíhají alespoň na dobu tří hodin během jednoho kalendářního měsíce, přičemž v zájmu nápravy odsouzeného, nebo z jiného závažného důvodu, lze povolit návštěvu i jiných osob než blízkých.

Odsouzeným je také zajištěno právo na poskytování duchovních a dalších obdobných služeb sledujících humanitární cíle. Věznice umožňují konat společné náboženské obřady odsouzených, účast na nich je dobrovolná. Církev (ve smyslu ZVTOS registrované církve a náboženské společnosti) se může podílet na naplňování účelu výkonu trestu poskytováním duchovní služby, tj. např. konáním bohoslužeb pro zájemce z řad odsouzených, individuálními rozhovory, pastoračními návštěvami a umožněním individuálního přístupu k náboženským úkonům nebo vedením studijních hodin k výkladu náboženských textů. Odsouzení si také můžou objednat na svůj náklad knihy, denní tisk a časopisy; tím ale není dotčeno právo Vězeňské služby odebrat odsouzenému věc, kterou by se narušoval účel výkonu trestu. Bezplatně si můžou půjčovat z vězeňské knihovny knihy, včetně odborných publikací a právních předpisů.

Důležitá je také právní úprava přijímání peněz a nakládání s nimi. Pokud byly odsouzenému do věznice zaslány peníze, převedou se na jeho účet zřízený a vedený věznicí a odsouzený se o tom vyrozumí. Účet odsouzeného vedený věznicí není úročen a za jeho vedení se nevybírají poplatky. Odsouzený nesmí mít u sebe během výkonu trestu finanční hotovost. K nákupu je odsouzený oprávněn použít také peníze, které mu byly do věznice zaslány nebo které předal věznicí k úschově při nástupu do výkonu trestu.

Na začátku této podkapitoly bylo záměrně vynecháno právo na poskytování pravidelné stravy za podmínek a v hodnotách, které odpovídají požadavku udržení zdraví. V rozsahu, v jakém to umožňuje provoz věznice, se přitom přihlíží k požadavkům kulturních a náboženských tradic odsouzených. K tomuto právu se totiž pojí zajímavý rozsudek NS, který chci rozebrat podrobněji.¹²⁷ Soud v daném případě rozhodoval o sporu mezi žalobcem, který byl umístěn ve vazbě ve Vazební věznicí Litoměřice a Ministerstvem spravedlnosti ČR, jakožto konkrétním odpovědným správním orgánem za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem. Žalobce se domáhal omluvy, jakožto zadostučinění za nemajetkovou újmu, která mu měla být způsobena neposkytnutím veganské stravy během doby strávené ve vazbě, a to i přes jeho opětovné žádosti

---

¹²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.3.2021, sp. zn. 30 Cdo 4133/2019

o ní. Žalobce byl dlouholetým veganem, který se také podílel na organizaci různých akcí na podporu veganství. Věznice mu během vazby odmítla poskytnout veganskou stravu, přičemž mu poskytla pouze stravu vegetariánskou s odůvodněním, že poskytnutí veganské stravy není vzhledem k logistickým a finančním možnostem věznice možné. Žalobce uplatnil především argument, že veganská strava patří k jeho životnímu přesvědčení. Jeho dalším argumentem bylo, že náklady na jeho stravu nejsou větší než náklady na běžnou stravu. Žalobce uspěl se svou žalobou u soudu prvního stupně, přičemž bylo konstatováno porušení práva žalobce na svobodu myšlení a svědomí. Odvolací soud následně rozsudek zrušil s odůvodněním, že žalobcovo veganství neopravňuje speciální požadavky na stravu, na rozdíl od víry, která by byla dostatečným důvodem pro změnu poskytnuté stravy. V dovolacím řízení NS dospěl k závěru, že provozní podmínky vazební věznice nejsou limitujícím faktorem pro podávání veganské stravy osobě umístěné ve vazbě, jelikož ochrana základních práv jednotlivce je rovnocenná bez ohledu na to, je-li v sázce svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání nebo přesvědčení a rozsudek odvolacího soudu zrušil. Dle mého názoru bylo rozhodnutí NS správné. Osobně považuji diferencování odvolacího soudu mezi důležitostmi náboženství a osobního přesvědčení za zarážející. Odsouzeným by měla být garantována stejná práva bez ohledu na to, zda vycházejí z jejich náboženství nebo osobního přesvědčení. Žalobce byl v tomto případě dokonce dlouholetým aktivistou v oblasti veganství a ochrany zvířat, pochybnosti o pravosti jeho přesvědčení tudíž nebyly na místě, což v závěru uznal i odvolací soud.

4.4.5. Ochrana a omezení práv odsouzených

Podle ZVTOS smí odsouzený k uplatnění svých práv podávat stížnosti a žádosti příslušným orgánům k jejich vyřízení. Ředitel věznice pověří okruh zaměstnanců Vězeňské služby přebíráním a odesíláním stížností a žádostí. Jejich další povinností je evidence těchto žádostí a stížností, přičemž zaměstnanci musí vytvořit podmínky pro jejich podávání, tak aby byly vyloučeny pochybnosti, že s nimi budou zacházet jiné než oprávněné osoby. Odsouzený má právo na poskytování právní pomoci advokátem, jenž může v mezích svého zmocnění vést s odsouzeným korespondenci a mluvit s ním bez přítomnosti třetí osoby. Toto právo odsouzeného musí být zajištěno nejpozději do 24 hodin od přijetí žádosti.

S výkonem NTOS jsou imanentně spojená i omezení a případná zbavení lidských práv a svobod. Obecně je stanoveno, že po dobu výkonu trestu jsou odsouzení povinni podrobit se omezením některých práv a svobod, jejichž výkon je v rozporu s účelem výkonu trestu nebo která nemohou být vzhledem k výkonu trestu uplatňována. Z tohoto důvodu jsou omezena práva

a svobody na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, svobodu pohybu a pobytu, zachování listovního tajemství a tajemství jiných písemností, záznamů a zpráv a právo svobodné volby povolání. Odsouzení jsou během výkonu trestu mj. zbaveni práva na stávku, výkonu práva sdružovat se ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích, práva na zakládání odborové organizace a výkonu práva sdružovat se v nich, práva podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost nebo práva svobodné volby poskytovatele zdravotních služeb.

4.4.6. Povinnosti odsouzených

Odsouzený je ve výkonu trestu povinen dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby, pracovat, když je mu přidělena práce, plnit úkoly vyplývající z programu zacházení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, neničit cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání a obecně zachovávat ustanovení vnitřního řádu věznice. Namátkově lze uvést následující příklady některých povinností odsouzených:

- podrobit se osobní prohlídce v zájmu zajišťování vnitřního pořádku ve věznici,
- umožnit zaměstnancům Vězeňské služby kontrolu svých osobních věcí,
- podrobit se preventivní, vstupní, periodické, mimořádné a výstupní lékařské prohlídce,
- v případě onemocnění, úrazu nebo zranění neprodleně ohlásit tyto skutečnosti zaměstnanci Vězeňské služby,
- dodržovat hygienické zásady,
- odevzdat do úschovy věznice věci, jejichž držení, vzhledem k jejich ceně nebo způsobu používání, je zakázáno,
- podrobit se vyšetření ke zjištění, zda užil návykovou látku, a v případě, že se prokáže přítomnost návykové látky, uhradit náklady na toto vyšetření,
- dodržovat zákaz kouření na vybraných místech,
- během osmihodinové doby určené ke spánku dodržovat noční klid.¹²⁸

Česká právní úprava povinností odsouzených během výkonu trestu odnětí svobody je poměrně podrobná, pro porovnání slovenská právní úprava obsahuje pouze dvě

---

¹²⁸ § 28 odst. 2 ZVTOS

zákonná ustanovení.¹²⁹

4.4.7. Kázeňské odměny a tresty

Pokud odsouzený svým chováním a jednáním prokazuje odpovědný přístup k plnění stanovených povinností a spolupracuje při naplňování účelu výkonu trestu, je možné mu udělit odměnu. Ta slouží odsouzeným jako významný nástroj pozitivní motivace a tím představuje jeden z prostředků naplnění účelů trestu odnětí svobody.¹³⁰ Odměnami jsou dle § 45 odst. 2 ZVTOS mj. pochvala, mimořádné zvýšení doby trvání návštěv, zvýšení kapesného, věcná nebo peněžitá odměna, rozšíření osobního volna na sportovní, kulturní nebo jiné zájmové aktivity, případně také přerušování výkonu trestu.

Na druhé straně, pokud odsouzený spáchal kázeňský přestupek, lze mu za něj uložit kázeňský trest. Kázeňským přestupkem se rozumí „*zaviněné porušení zákonem stanovené nebo na jeho základě uložené povinnosti, pořádku nebo kázně během výkonu trestu.*“¹³¹ Kázeňský trest lze ale uložit pouze v případě, kdy jsou náležitě objasněny okolnosti kázeňského přestupku, a byla prokázána vina odsouzeného. V případě, že samotným projednáním kázeňského přestupku lze dosáhnout sledovaného účelu, kázeňský trest se neuloží. Kázeňskými tresty jsou dle § 46 odst. 3 ZVTOS mj. důtka, snížení kapesného, zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce, pokuta, propadnutí věci, umístění do uzavřeného oddílu nebo umístění do samovazby.

4.5. Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody pro specifické skupiny osob

V následující podkapitole si přiblížíme podobu výkonu NTOS pro specifické skupiny osob. Mezi specifické skupiny osob, které si představíme patří ženy, těhotné ženy a mladiství.

4.5.1. Ženy a těhotné ženy

První specifickou skupinou odsouzených jsou ženy, včetně těhotných žen a žen pečujících o nezletilé dítě, kterým současná právní úprava garantuje jistá privilegia odpovídající jejich speciálnímu postavení. Ženy jsou hned po přijetí do přijímacího oddílu ubytovány odděleně od mužů, následně vykonávají trest v oddílu určeném pouze pro ženy. V nich jsou pak

¹²⁹ BRUNOVÁ, Markéta. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Praha: Leges, 2020, ISBN 978-80-7502-408-4., s. 193

¹³⁰ KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, ISBN 978-80-7357-706-3., s. 143

¹³¹ § 46 odst. 1 ZVTOS

odsouzené ženy umístěny odděleně od žen, které mají ve výkonu trestu u sebe dítě. Obecně platí, že Vězeňská služba pro ženy vytváří speciální podmínky pro praní osobního prádla, provádění drobných oprav osobních věcí a pro denní koupání. Za splnění podmínek uvedených v § 90 ŘVTOS mohou také nosit vlastní oděv a obuv.

Podrobněji jsou upravena specifická opatření pro ženy pečující o nezletilé dítě. Jak jsem zmínil výše, předseda senátu vždy přeruší výkon trestu těhotné ženě nebo matce dítěte mladšího jednoho roku. Ženy pečující o dítě vykonávají trest zpravidla v oddílu pro matky nezletilých dětí. Jediná věznice v ČR zajišťující výkon trestu pro tyto osoby je Věznice Světlá nad Sázavou.¹³² Matka, které bylo povoleno mít u sebe a starat se o své nezletilé dítě ve výkonu trestu, o dítě celodenně pečuje, čímž se rozumí především péče o jeho zdraví a o jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, včetně přípravy stravy, zajištění hygieny a aktivního trávení času s dítětem formou vycházek, her atd. Pro odsouzené s dětmi lze organizovat speciální akce mimo prosto věznice za účasti zaměstnance Vězeňské služby. Matka zajišťuje veškeré potřeby pro dítě z vlastních prostředků a z prostředků určených na úhradu potřeb dítěte. Dále pak musí být orgánu sociálně-právní ochrany dětí umožněné pravidelně sledovat vývoj dítěte, o které matka ve věznici pečuje.

4.5.2. Mladiství

Mladiství, kteří nepřekročili 19. rok věku, vykonávají trestní opatření odděleně od ostatních odsouzených, a to ve věznicích nebo zvláštních odděleních pro mladistvé s uplatňováním vnitřní diferenciaci. Věznice pro mladistvé jsou vnitřně diferenciovány do čtyř základních skupin. Do základní skupiny A jsou zařazeni odsouzení se základní charakteristikou osobnosti v normálu, u nichž poruchy chování vyplývají z nevhodného sociálního prostředí, emocionální a sociální nevyzrálosti, popřípadě špatného zacházení, do skupiny B jsou zařazeni odsouzení s naznačeným disharmonickým vývojem osobnosti, do skupiny C se zařazují odsouzení s poruchami chování, včetně poruch chování způsobených užíváním návykových látek, kteří vyžadují specializovaný výkon trestního opatření. V poslední řadě se do základní skupiny D zařazují odsouzení s mentální retardací. Tyto skupiny tvoří klasickou strukturu dostupných skupin vnitřní diferenciaci.

---

¹³² *Věznice Světlá nad Sázavou. Základní informace* [online]. Vězeňská služba České republiky [cit. 20.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-svetla-nad-sazavou/sekce/zakladni-informace>

Pro omezení negativních účinků izolace mladistvých od společnosti v důsledku výkonu trestního opatření jsou u nich ve zvýšené míře uplatňovány individuální způsoby zacházení, které jsou zaměřené na rozvíjení rozumové, emocionální a sociální zralosti mladistvých. Vzdělávací a pracovní aktivity se zaměřují na získání znalostí a dovedností nutných pro zařazení mladistvého do zaměstnání po propuštění z výkonu trestního opatření. Mladiství jsou také vedeni k volnočasovým aktivitám, které souhlasí s jejich vývojovými potřebami a zároveň nejsou v rozporu s běžnými společenskými zvyklostmi.

5. Vybrané problémy spojené s nepodmíněným trestem odnětí svobody

V závěrečné kapitole této diplomové práce bude mým cílem představit vybrané problémy spojené s NTOS a také předestřít jejich možná řešení. Jelikož je problémových oblastí více, přičemž není možné se zaměřit na všechny, rozhodl jsem se věnovat pouze problémům, které považuji za nejpálčivější, a to přeplněnosti věznic a recidivě odsouzených.

5.1. Přeplněnost věznic

S přeplněností věznic se ČR potýká dlouhodobě, i když meziročně došlo k poklesu průměrné naplněnosti věznic z 102,27 % v roce 2020 na 95,45 % v roce 2021.¹³³ Tyto hodnoty jsou stále velmi vysoké, především pokud vezmeme v úvahu, že se jedná pouze o souhrnné průměrné hodnoty všech věznic v ČR, kdy např. věznice ve Znojmě, Heřmanicích, Kuřimi a Mírově byly i v roce 2021 průměrně naplněny na více než 110 % své kapacity.¹³⁴ Meziroční pokles může být také z části způsoben pouze sníženou aktivitou soudů během pandemie koronaviru.¹³⁵ O velkém počtu odsouzených osob svědčí i fakt, že se ČR s počtem 179 řadí v rámci Evropy na 13. místo z 57 v počtu vězněných osob na 100 tisíc obyvatel.¹³⁶ Jak bylo uvedeno již v úvodu této diplomové práce, NTOS má být používán jako nejzazší prostředek trestání, lze však vidět, že NTOS je užíván v ČR poměrně často. ČR se přitom řadí mezi nejbezpečnější země světa, míra kriminality tedy není příčinou přeplněnosti věznic.¹³⁷

Jak uvádí Biedermanová, možných řešení přeplněnosti věznic je vícero, patří mezi ně např. dekriminlizace některých trestných činů, častější využívání alternativních trestů nebo amnestie.¹³⁸ Po častějším užívání alternativních trestů volá také Vězeňská služba. Dle jejího generálního ředitele Michailidise by častější ukládání alternativních trestů „pomohlo nejen Vězeňské službě jako takové, ale i společnosti, a pomohlo by to především efektivitě odborné

---

¹³³ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021* [online]. Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, s. 77 [cit. 23.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>

¹³⁴ Tamtéž, s. 77

¹³⁵ *Počet vězňů klesá pod hranici 19 tisíc, kapacita věznic je ale stále téměř naplněna* [online]. ceska-justice.cz, 1.8.2021 [cit. 23.10.2022]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2021/08/pocet-veznu-klesa-pod-hranici-19-tisic-kapacita-veznic-je-ale-stale-temer-naplнена/>

¹³⁶ *Highest to Lowest - Prison Population Rate* [online]. Institute For Criminal Policy Research. [cit. 23.10.2022]. Dostupné z: https://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison_population_rate?field_region_taxonomy_tid=14

¹³⁷ *Česko je desátou nejbezpečnější zemí, před Švýcarskem i Austrálií* [online]. idnes.cz, 14.6.2019 [cit. 23.10.2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/bezpecnost-mir-svet-cesko-index.A190612_133201_zahranicni_remy

¹³⁸ BIEDERMANOVÁ, Eva. Je možné resocializovat osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, jsou standardizované programy zacházení účinné? *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 12, č. 7-8, s. 180–184

práce s vězňnými osobami při současném stavu našich zaměstnanců“.¹³⁹ O častější ukládání alternativních trestů, především peněžitého trestu, se snaží v poslední době i zákonodárce. To vychází i z důvodové zprávy k novelizačnímu zákonu z roku 2020 (dále jen „DZ k zákonu č. 333/2020 Sb.“), podle které by legislativní změny měly vést ke snížení ukládání krátkodobých NTOS a tím by došlo i ke snížení počtu vězňných osob.¹⁴⁰ Mezi nejdůležitější legislativní změny by podle DZ k zákonu č. 333/2020 Sb. mělo patřit zrušení institutu náhradního trestu odnětí svobody a jeho nahrazení přeměnou nezaplaceného peněžitého trestu v trest odnětí svobody podle zákonem stanoveného přepočtu, zrušení možnosti přeměny peněžitého trestu v jiné alternativní tresty, změny při zaházení odsouzení tohoto trestu a v oblasti trestního práva procesního prodloužení lhůt pro placení peněžitého trestu. Osobně považuji tento způsob řešení za velmi perspektivní. Alternativní tresty se nesou v duchu restorativní justice, kdy jejich negativní dopad na osobu odsouzeného není tak intenzivní, jako tomu je u NTOS. Taktéž v zahraničí jsou alternativní tresty běžnější, a to především peněžítý trest. Pro porovnání, v Německu je peněžítý trest uložen v 80 % případů, v Maďarsku v 50 % případů, zatímco v ČR byl peněžítý trest uložen v roce 2017 pouze ve 14,6 % případů.¹⁴¹ Legislativní změny považuji za krok správným směrem, důležité je ale především změnit rozhodovací praxi soudů, jelikož soudy v ČR dlouhodobě preferují ukládání podmíněného trestu odnětí svobody.¹⁴²

Co se týče amnestií, tak je osobně nepovažuji za dobré a systematické řešení. Amnestie, dle mého názoru, pouze chvilkově pomůžou věznicím zvládnout přetlak, zůstane ale pouze otázkou času, kdy dojde k naplnění věznic znovu, jelikož nedojde k odstranění žádné z možných příčin prvotního přeplnění věznic. Dané tvrzení potvrzuje i případ amnestie z roku 2013, která výrazně ulevila věznicím, kapacita věznic se ale následně naplnila na původní stav již do čtyř let.¹⁴³ Taktéž nepovažuji za ideální řešení výstavbu nových věznic. Tato varianta by také určitě vedla ke zlepšení stavu vězenství, výrazně by však zatížila veřejný rozpočet. To je zásadní

---

¹³⁹ *České žaláře jsou opět přeplněné. Vězeňská služba volá po častějších alternativních trestech* [online]. ct24.ceskatelevize.cz, 31.8.2018 [cit. 23.10.2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2580934-ceske-zalare-jsou-opet-preplnene-vezenska-sluzba-vola-po-castejsich-alterantivnich>

¹⁴⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, s. 1. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgiyf6mztgnpwi6q&rowIndex=0>

¹⁴¹ Tamtéž, s. 2

¹⁴² *Ukládání alternativních trestů v praxi* [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 23.10.2022]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=ukladani-alternativnich-trestu-v-praxi>

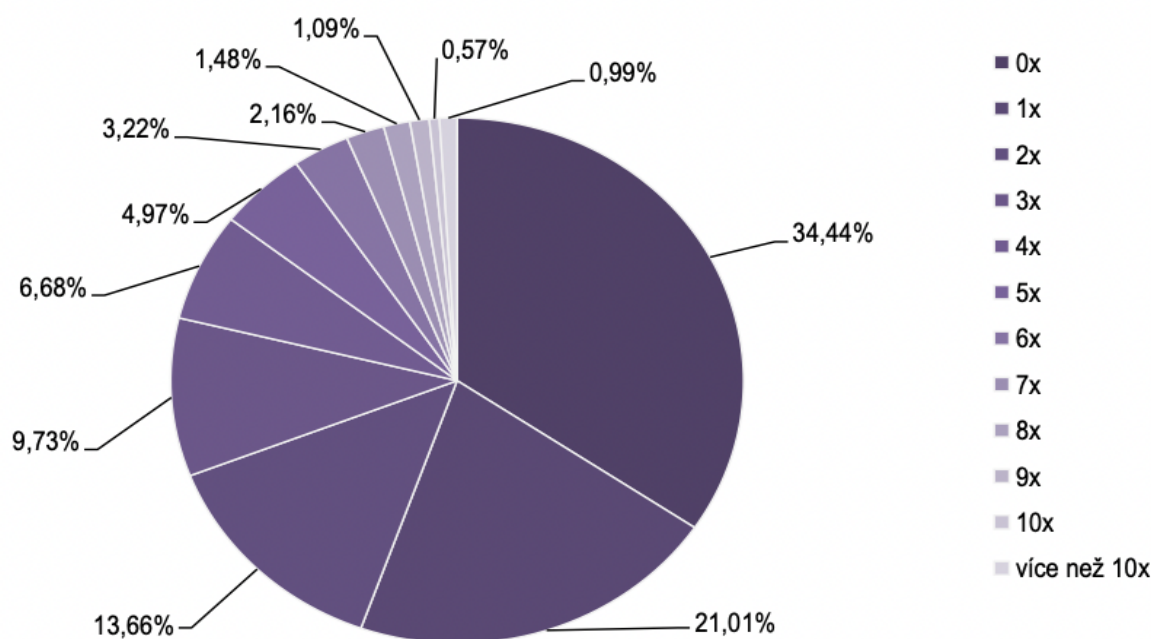
¹⁴³ SCHOLZOVÁ, Ivana. *Přeplněnost věznic a amnestie jako řešení? Hledíme raději dlouhodobá východiska* [online]. pravo21.cz, 2.9.2020 [cit. 24.10.2022]. Dostupné z: https://pravo21.cz/pravo/preplnenost-veznic-a-amnestie-jako-reseni-hledejme-radeji-dlouhodobavychodiska/#_ftn1

výhoda alternativních trestů, jakými jsou zmiňovaný peněžitý trest nebo třeba obecně prospěšné práce. Tyto tresty finančně nezatěžují společnost, naopak jsou pro společnost prospěšné.

5.2. Recidiva osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody

Recidivu neboli zpětnost můžeme definovat jako situaci, kdy se pachatel dopustí dalšího trestného činu, ačkoliv byl již dříve pro trestný čin odsouzen a toto rozhodnutí nabylo právní moci.¹⁴⁴ Jak již bylo v této diplomové práci výše popsáno, jedním z hlavních cílů trestní politiky je zamezit pachateli v páčání další trestné činnosti, a to především jeho nápravou. Můžeme proto vnímat míru recidivy osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody jako jistou formu „vysvědčení“ efektivnosti NTOS. Na níže uvedené tabulce můžeme vidět, že v roce 2021 bylo více než 65 % odsouzených ve výkonu trestu opakovaně.

Graf č. 2 Procentuální členění odsouzených dle počtu již vykonaných NTOS k datu 31. 12. 2021¹⁴⁵

Tato statistika naznačuje vysokou míru recidivy osob propuštěných z výkonu trestu, která může být ve skutečnosti ještě větší. Jak poukazuje Rozum, kriminální recidiva není v ČR

¹⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel. Recidiva. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-059-1.

¹⁴⁵ *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021* [online]. Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, s. 123 [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>

sledována.¹⁴⁶ Pokud by se do statistiky zahrnuli i pachatelé, kterým byl uložen jiný trest, nebo jim trest uložen nebyl vůbec, byla by míra recidivy určitě větší. Nedostatek ve způsobu monitorování míry recidivy si uvědomuje i Ministerstvo spravedlnosti, které počítá s řádným monitorováním v Koncepti rozvoje vězeňství do roku 2025 (dále jen „Koncepte 2025“).¹⁴⁷ Za vysokou mírou recidivy stojí komplexní soubor faktorů, které nelze na takto krátkém prostoru řádně popsat, zaměřím se proto pouze stručně na nedostatky v postpenitenciární péči a také na představení konceptu tzv. otevřených věznic, který se prokazuje jako úspěšný způsob resocializace s nízkou mírou recidivy odsouzených.

Po vykonání NTOS existuje pro propuštěné osoby systém pomoci a resocializace v rámci tzv. postpenitenciární péče. V současné době zahrnuje např. sociální služby, socioterapie, chráněná pracoviště, domovy přechodného bydlení, ale také různé povinnosti, které jsou soudem stanoveny v rámci podmíněného propuštění, např. dohled Probační a mediační služby nebo povinnost absolvovat určený program. Systém postpenitenciární péče v ČR je ale dle výzkumů nekoordinovaný a roztržitý, jeho zlepšení tak patří mezi hlavní cíle Koncepte 2025.¹⁴⁸ Dle ní je nutné systém značně vylepšit po finanční, koordinační a personální stránce, jelikož v současnosti zahrnuje pouze kusé možnosti pomoci propuštěným osobám, což eventuálně vede k recidivě. Konkrétní pomocí by podle Koncepte 2025 mj. měl být zvýšený důraz na podporu aktivních kurzů finanční gramotnosti nebo také možnost sociální a psychologické podpory.¹⁴⁹ Dle mého názoru jsou snahy o zlepšení postpenitenciární péče velmi kladným jevem. V případě, že je odsouzený ponechán bez pomoci po propuštění z výkonu trestu, je velmi pravděpodobné, že se vrátí k trestné činnosti pro zlepšení své sociální situace. Především považuji za důležitý důraz, který klade Koncepte 2025 na zvýšení finanční gramotnosti propuštěných osob a celkové zlepšení jejich finanční a sociální situace. Zlá finanční a s ní spojená zlá sociální situace se, dle mého názoru, může projevit jako klíčový faktor při opakovaném páchání trestné činnosti.

Jak ale uvádí i Koncepte 2025, s převýchovou je nutné začít již během výkonu trestu odnětí svobody.¹⁵⁰ Během výkonu trestu jsou odsouzeným nabídnuty na absolvování různé programy, které mají za úkol pomoci při převýchově pachatelů, mj. např. program 3Z nebo

---

¹⁴⁶ ROZUM, Jan. Recidiva jako měřítko účinnosti trestní politiky. *Trestněprávní revue*, 2016, roč. 15, č. 9, s. 210

¹⁴⁷ *Koncepte vězeňství do roku 2025* [online]. Vězeňská služba České republiky, s. 132 [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 126

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 125-126

¹⁵⁰ *Koncepte vězeňství do roku 2025* [online]. Vězeňská služba České republiky, s. 117 an. [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>

program PARDON.¹⁵¹ ¹⁵² Jak již bylo popisováno v předešlé kapitole, i celý program zacházení je zaměřen na převýchovu pachatelů. Osobně ale považuji desocializační vliv vězení za poměrně velký, a proto mi pro převýchovu pachatelů a zamezení recidivy přijde nejvhodnější koncept tzv. otevřených věznic. To jsou věznice se speciálním režimem, jejichž účelem je se co nejvíc přiblížit běžnému životu mimo výkon trestu odnětí svobody.¹⁵³ Jedinou otevřenou věznicí v ČR je Věznice Jiřice (konkrétně její oddělení s nízkým stupněm zabezpečení se současnou kapacitou 32 osob), která vznikla v rámci pilotního projektu „Otevřené věznice“.¹⁵⁴ Odsouzení v ní jsou zaměstnáváni mimo prostor věznice, jejich návštěvy probíhají též mimo prostor věznice a po práci mají další speciální povinnosti, např. starání se o zvířata. Věznice vznikla po vzoru norských otevřených věznic, kde si odsouzení v otevřených věznicích pěstují vlastní jídlo, starají se o hospodářská zvířata nebo mají také možnost studovat.¹⁵⁵ Tuto formu vězení považuji za velmi perspektivní, jelikož eliminuje různé desocializační prvky věznic a klade důraz na udržení sociálních návyků odsouzených. O vysoké míře úspěchu tohoto konceptu svědčí i fakt, že pouze 11 % propuštěných osob z otevřené věznice v Jiřicích se dopustilo recidivy.¹⁵⁶ I když se zatím jedná o poměrně malý vzorek propuštěných osob,¹⁵⁷ věřím, že ho můžeme považovat za signál, že i v ČR mají otevřené věznice své místo.

---

¹⁵¹ KOVÁŘOVÁ, Kateřina. Zamyšlení nad účelem trestu aneb má penitenciární a postpenitenciární péče smysl? *Trestní právo*, 2018, roč. 21, č. 1, s.

¹⁵² Cílem programu 3Z je vést odsouzené k vytvoření si náhledu na svoji trestnou činnost a uvědomění si konkrétních důsledků z ní vyplývajících. Program PARDON je určen pro pachatele dopravních nehod a odsouzené s rizikovým průběhem řídicí praxe.

¹⁵³ KOVÁŘOVÁ, Kateřina. Otevřené věznice. *Trestněprávní revue*, 2018, roč. 17, č. 4, s. 90-91

¹⁵⁴ *Věznice Jiřice. Základní informace* [online]. Vězeňská služba České republiky [cit. 28.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-jirice/sekce/zakladni-informace>

¹⁵⁵ KOVÁŘOVÁ, Kateřina. Otevřené věznice. *Trestněprávní revue*, 2018, roč. 17, č. 4, s. 91

¹⁵⁶ *Otevřená věznice v Jiřicích funguje pátý rok, recidiva vězňů je zatím 11procentní* [online]. advokatnidenik.cz, 25.4.2022 [cit. 28.10.2022]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/04/25/otevrena-veznice-v-jiricich-funguje-paty-rok-recidiva-veznu-je-11procentni/>

¹⁵⁷ 137 propuštěných osob

Závěr

V úvodu této práce jsem si za cíl stanovil poskytnout ucelený přehled nepodmíněného trestu odnětí svobody, poukázat na různé problémy s ním spojené a navrhnout možná řešení. Za tímto účelem jsem se snažil věnovat všem základním aspektům nepodmíněného trestu odnětí svobody, jak teoretickým, tak praktickým.

Na začátku jsem vymezil teoretické základy nepodmíněného trestu odnětí svobody. V této části jsem bližší pozornost věnoval teoriím trestání. Při srovnávání absolutních a relativních teorií trestání jsem vyzvednul důležitost relativních teorií, které považuji za stěžejní v přístupu k sankční politice. Trestání by především mělo sloužit k převýchově pachatelů. Právě převýchova pachatelů se jeví být vzhledem k vysoké míře recidivy osob propuštěných z výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody jako nefunkční a opětovně vede k přeplněnosti věznic. Jak bylo v práci zmíněno, až 65 % odsouzených osob bylo v roce 2021 ve výkonu trestu opakovaně. Věznice jsou dlouhodobě přeplněné, co nepřispívá k naplnění hlavního účelu trestu odnětí svobody, převýchově pachatelů. Důvody můžeme vidět v problémech popsanych v kapitole pojednávající o výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody a nefunkční sankční politice. Soudy u nás ve většině případů volí jednoduché řešení v podobě uložení trestu odnětí svobody namísto zvážení alternativních trestů, které by mohly mít lepší vliv na pachatele. Pozitivním jevem jsou zmiňované snahy zákonodárce o častější ukládání alternativních trestů. Alternativní tresty dle mého závěru mohou lépe působit na pachatele a mít na něho menší desocializační účinek, než nepodmíněný trest odnětí svobody.

V případě, že dojde k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody potýká se odsouzená osoba s různými problémy spojenými s výkonem trestu. Mnoho odsouzených není zařazeno k výkonu práce, což dle mého neprospívá k jejich převýchově, taktéž oblast vzdělávání odsouzených by potřebovala více pozornosti. V diplomové práci jsem představil koncept otevřených věznic, které považuji za možnou budoucnost nepodmíněného trestu odnětí svobody. V těchto věznic je kladen důraz na zachování co největší podobnosti života ve vězení s běžným životem mimo výkon trestu. Odsouzení jsou vedeni k práci a k různým volnočasovým aktivitám, které pozitivně přispívají k jejich převýchově. O jejich úspěchu svědčí i fakt, že pouze 11 % propuštěných osob z jediné otevřené věznice v ČR, v Jiřicích, se dopustilo recidivy.

Závěrem je ale nutné říct, že navržené změny na zlepšení fungování nepodmíněného trestu odnětí svobody jsou často finančně náročné, přičemž jejich aplikace může dosáhnout

kýžených výsledků v podobě snížení recidivy odsouzených až v dlouhodobém měřítku. A právě kvůli jejich finanční náročnosti nejsou moc populární. Pokud má dojít k změně ve výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody, případně sankční politiky vůbec, je především nutné také pracovat na změně společenského klimatu, které by takové změny připustilo.

Seznam zkratk

LZPS či Listina základních práv a svobod – ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

NTOS – nepodmíněný trest odnětí svobody

ŘVTOS – vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

Trestní zákon z roku 1961 - zákon č. 160/1961 Sb., Trestní zákon

TŘ – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

TZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Ústava – ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

ZVJS – zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské a justiční strážci České republiky

ZVTOS – zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

Pozn.: V seznamu nejsou uvedeny zkratky, které jsou všeobecně známé nebo jsou v textu práce použity jen ojediněle společně s jejich vysvětlením.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

BIEDERMANOVÁ, Eva. Je možné resocializovat osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, jsou standardizované programy zacházení účinné? *Trestněprávní revue*, 2013, roč. 12, č. 7-8

BRUNOVÁ, Markéta. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Praha: Leges, 2020, ISBN 978-80-7502-408-4

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-059-1

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2022, ISBN 978-80-7502-576-0

KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, ISBN 80-210-3025-9

KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, ISBN 978-80-7552-163-7

KALVODOVÁ, Věra. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, ISBN 978-80-7357-706-3

KOVÁŘOVÁ, Kateřina. Otevřené věznice. *Trestněprávní revue*, 2018, roč. 17, č. 4

KOVÁŘOVÁ, Kateřina. Zamyšlení nad účelem trestu aneb má penitenciární a postpenitenciární péče smysl? *Trestní právo*, 2018, roč. 21, č. 1

LATA, Jan. Tresty alternativní a nepodmíněné – pohled státního zástupce. *Státní zastupitelství*. 2014, roč. 12, č. 1

MATOULEK, Josef a Helena SEJKOROVÁ. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges, 2011, ISBN 978-80-87212-89-9

MEZNÍK, Jiří a Věra KALVODOVÁ. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, ISBN 80-210-1248-X.

RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ. *Kapitoly z penologie. I, Vězeňství*. Vydání: druhé, rozšířené a aktualizované. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018, ISBN 978-80-7435-716-9

ROZUM, Jan. Recidiva jako měřítko účinnosti trestní politiky. *Trestněprávní revue*, 2016, roč. 15, č. 9

ROZUM, Jan. *Vybrané problémy sankční politiky: ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativ*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, ISBN 80-7338-042-0

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-465-0

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákon*, 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, ISBN 80-7179-896-7

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-428-5

SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie. I. díl, Úvod do teorie trestu a trestání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, ISBN 978-80-7372-203-6

SOLNAŘ, Vladimír a kol. *Systém českého trestního práva. III. Tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009, ISBN 978-80-254-4033-9

TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010, ISBN 978-80-87212-41-7

WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, ISBN 978-80-7380-822-8

Seznam použitých internetových zdrojů

České žaláře jsou opět přeplněné. Vězeňská služba volá po častějších alternativních trestech [online]. ct24.ceskatelevize.cz, 31.8.2018 [cit. 23.10.2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2580934-ceske-zalare-jsou-opet-preplnene-vezenska-sluzba-vola-po-castejsich-alterantivnich>

Česko je desátou nejbezpečnější zemí, před Švýcarskem i Austrálií [online]. idnes.cz, 14.6.2019 [cit. 23.10.2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/bezpecnost-mir-svet-cesko-index.A190612_133201_zahranicni_remy

Doporučení Rec(2006)2-rev Výboru ministrů členským státům k Evropským vězeňským pravidlům [online]. Kancelář veřejného ochránce práv, 2021 [cit. 1.8.2022]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/EVP_CS_FIN.pdf

Highest to Lowest - Prison Population Rate [online]. Institute For Criminal Policy Research. [cit. 23.10.2022]. Dostupné z: https://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison_population_rate?field_region_taxonomy_tid=14

KARABEC, Zdeněk a kol. *Krátkodobé tresty odnětí svobody* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, [cit. 27.3.2020]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/249.pdf>

KARABEC, Zdeněk. *Dlouhodobé tresty odnětí svobody* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, [cit. 27.3.2020]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/300.pdf>

Koncepce vězeňství do roku 2025 [online]. Vězeňská služba České republiky [cit. 25.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>

LOBOTKA, Andrej. *Jak se připravit na nástup do vězení?* [online]. David Zahumenský advokátní kancelář, 2015 [cit. 27.9.2022]. Dostupné z: <https://www.davidzahumensky.cz/wp-content/uploads/2015/05/Jak-se-p--ipravit-na-n--stup-do-v--zen---manu--l.pdf>

Otevřená věznice v Jiřicích funguje pátý rok, recidiva vězňů je zatím 11procentní [online]. advokatnidenik.cz, 25.4.2022 [cit. 28.10.2022]. Dostupné z:

<https://advokatnidenik.cz/2022/04/25/otevrena-veznice-v-jiricich-funguje-paty-rok-recidiva-veznu-je-11procentni/>

Počet vězňů klesá pod hranici 19 tisíc, kapacita věznic je ale stále téměř naplněna [online]. ceska-justice.cz, 1.8.2021 [cit. 23.10.2022]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2021/08/pocet-veznu-klesa-pod-hranici-19-tisic-kapacita-veznic-je-ale-stale-temer-naplнена/>

Program zacházení [online]. Vězeňská služba České republiky [cit. 9.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/vazebni-veznice-olomouc/sekce/program-zachazeni>

Redukce typů věznic. Situace před 1.10.2017 [online]. Vězeňská služba České republiky [cit. 17.9.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/obecny-postup>

ŠAUROVÁ, Veronika. *Změny v podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody od 1. 1. 2022* [online]. pravni prostor.cz, 27.4.2022 [cit. 2.10.2022]. Dostupné z: <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/trestni-pravo/ht-zmeny-v-podminenem-propusteni-z-vykonu-trestu-odneti-svobody-od-112022>

SCHOLZOVÁ, Ivana. *Přeplněnost věznic a amnestie jako řešení? Hledejme raději dlouhodobá východiska* [online]. pravo21.cz, 2.9.2020 [cit. 24.10.2022]. Dostupné z: https://pravo21.cz/pravo/preplnenost-veznic-a-amnestie-jako-reseni-hledejme-radeji-dlouhodobava-vychodiska/#_ftn1

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2021 [online]. Odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, [cit. 27.9.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>

Ukládání alternativních trestů v praxi [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 23.10.2022]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=ukladani-alternativnich-trestu-v-praxi>

V ČR se podmíněně nepropouští doživotně odsouzení. V Německu to není nic výjimečného, upozorňuje Válková [online]. ceska-justice.cz, 7.3.2022 [cit. 2.10.2022]. Dostupné z:

<https://www.ceska-justice.cz/2022/03/v-cr-se-podminene-nepropousti-do-zivotne-odsouzeni-v-nemecku-to-neni-nic-vyjimacneho-upozornuje-valkova/>

Věznice Jiřice. Základní informace [online]. Vězeňská služba České republiky [cit. 28.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-jirice/sekce/zakladni-informace>

Věznice Světlá nad Sázavou. Základní informace [online]. Vězeňská služba České republiky [cit. 20.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-svetla-nad-sazavou/sekce/zakladni-informace>

VICHEREK, Roman. *Nenastoupení do výkonu trestu odnětí svobody jako trestný čin* [online]. epravo.cz, 12.7.2011 [cit. 22.9.2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nenastoupeni-do-vykonu-trestu-odneti-svobody-jako-trestny-cin-74830.html>

Zaměstnávání vězňů [online]. Vězeňská služba České republiky [cit. 10.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/zamestnavani-odsouzenych>

Seznam použitých právních předpisů a jiných legislativních dokumentů

Důvodová zpráva k zákonu č. 58/2017 Sb. kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/Priloha-c--3---Duvodova-zprava-k-novelizovanemu-zneni-trestniho-zakoniku.pdf>

Důvodová zpráva k zákonu č. 220/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgiyv6mrsgbpwi6q&rowIndex=0>

Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgiyf6mztgnpwi6q&rowIndex=0>

Narizení vlády č. 361/2017 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 160/1961 Sb., Trestní zákon

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky

Seznam použité judikatury

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.3.2021, sp. zn. 30 Cdo 4133/2019

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2001, sp. zn. 7 Tz 39/2001

Nepodmíněný trest odnětí svobody

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá nepodmíněným trestem odnětí svobody, tématem, které je v oblasti trestního práva dlouhodobě diskutováno. Nepodmíněný trest odnětí svobody představuje nejpřísnější zásah do práv a svobod člověka, který lze v českém právním prostředí uložit. Zároveň se jedná o trest se subsidiární povahou, který lze uložit pouze jako nejzažší prostředek. Jak ale ukazuje praxe, trest nepodmíněného odnětí svobody je ukládán v České republice velmi často, cílem mé práce je proto poskytnout ucelený náhled na tuto problematiku, včetně identifikace problémů spojených s tímto druhem trestu a navrhnout jejich možná řešení.

Práce je rozdělena do pěti kapitol, které postupně komplexním způsobem rozebírají institut nepodmíněného trestu odnětí svobody z teoretického a praktického hlediska s cílem poskytnout ucelený přehled dané problematiky. Na začátku práce jsou rozebrány teoretické základy nepodmíněného trestu odnětí svobody, mezi které patří vysvětlení tohoto pojmu, jeho historie a také teorie trestání. Dále je v práci rozebrána právní úprava nepodmíněného trestu odnětí svobody, a to jak vnitrostátní právní úprava, tak mezinárodní právní úprava, společně s evropskou právní úpravou. Následuje rozebrání zásad ukládání tohoto trestu a jeho rozdělení podle délky na krátkodobý a dlouhodobý. V této části jsou rozebrány také výhody a nevýhody spojené s krátkodobými i dlouhodobými tresty odnětí svobody. Ve stěžejní čtvrté kapitole se tato diplomová práce zaměřuje na popis výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody od místa výkonu, skrze jeho průběh až po zacházení s odsouzenými osobami. V jednotlivých částech této kapitoly jsou identifikovány různé problémy spojené s výkonem trestu a jsou navržena možná řešení. V závěrečné kapitole je pozornost věnována nejpálčivějším problémům vězeňství, a to přeplněnosti věznic a recidivě osob propuštěných z výkonu trestu, přičemž jsou znovu nastíněna možná řešení.

Klíčová slova: nepodmíněný trest odnětí svobody, vězeňství, odsouzená osoba

Unconditional imprisonment

Abstract

This diploma thesis deals with unconditional imprisonment, a topic that has been discussed in the field of criminal law for a long time. Unconditional imprisonment represents the most serious interference with human rights and freedoms that can be legally imposed in the Czech legal sphere. At the same time unconditional imprisonment has a subsidiary nature, which means it can only be imposed as a punishment of last resort. As it is shown in practice, unconditional imprisonment is imposed very often in the Czech Republic, therefore the goal of this thesis is to provide a comprehensive summary of the given issue, including the identification of its problems alongside with providing suggestions of possible solutions.

The thesis is divided into five chapters, which gradually in complex fashion analyze the concept of unconditional imprisonment from both theoretical and practical point of view with the goal of providing a complete overview of the given issue. Theoretical basis of unconditional imprisonment is explained at the beginning of the thesis. That includes explanation of the term itself, its history, and the theories of punishment. Later in the thesis, the legislation regarding unconditional imprisonment is analyzed, which includes the domestic legislation as well as the international legislation together with the European legislation. After the examination of the principles of sentencing, analysis of the division of unconditional imprisonment into short-term and long-term sentences follows. In this part of the thesis benefits and handicaps of both types of unconditional imprisonment are analyzed. The execution of unconditional imprisonment from the place of execution, through its course of running to dealing with prisoners is explained in the key part of this diploma thesis, the fourth chapter. Different problems connected to the execution of unconditional imprisonment and possible solutions are identified in given parts of this chapter. The most important issues connected to prisons are explained in the last chapter of this thesis. This includes overcrowding of prisons and recidivism. Possible solutions are introduced once again.

Key words: unconditional imprisonment, prison, convicted person